

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1903. Första Kammaren. N:o 47.

Onsdagen den 6 maj, e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Upplästes och godkändes Riksdagens kanslis förslag
dels till Riksdagen skrivelser till Konungen:

n:o 78, angående samlingslokaler jämte bokförråd och skrifmaterialier för de värnpliktige,

n:o 79, angående åtgärder för tillvaratagande af de inhemska häststammarne, samt

n:o 80, angående kompetensvillkoren för lokomotivpersonalen vid järnvägarne m. m.,

dels ock till paragrafer i riksdagsbeslutet:

n:o 30, angående beslutade ändringar i rikets grundlagar,

n:o 31, rörande ändrad lydelse af § 10 i förordningen angående villkoren för tillverkning af brännvin den 13 juli 1887 m. m.,

n:o 32, rörande en konvention angående beskattningen af socker,

n:o 33, angående ändrade bestämmelser om exekutiv försäljning af fastighet,

n:o 34, angående ändringar i vissa delar af inteckningslagstiftningen,

n:o 35, angående folkskoleväsendet i Stockholm,

n:o 36, angående ändrade bestämmelser om sammanträffande af brott m. m.,

n:o 37, angående beskattning af utlänningar för konserter och dramatiska eller andra föreställningar,

n:o 38, angående utbetalning af anslag till riksdags-, kyrkomötes- och revisionskostnader,

n:o 39, angående vissa bestämmelser rörande sjöfarten och gränstrafiken mellan Sverige och Norge, samt

n:o 40, angående inrättande af en administrativ högsta domstol.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts under dagen aflämnade nådiga proposition till Riksdagen, om anslag för en undsättningsexpedition till Södra Ishafvet.

Justerades tre protokollsutdrag för denna dag.

*Förslag till
förordning om
ecklesiastika
byggnadslåne-
kassor.*

Föredrogs å nyo tredje särskilda utskottets den 28 och 29 nästlidne månad bordlagda utlåtande n:o 4, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ecklesiastika byggnadslånekassor.

Herr Sörensson: Kungl. Maj:t har jämte proposition med förslag till ecklesiastik boställsordning öfverlämnat förslag till förordning om ecklesiastika byggnadslånekassor, hvaröfver Kungl. Maj:t begärt Riksdagens yttrande. Dessa lånekassor skulle hafva till uppgift »att anskaffa samt till byggnadsskyldiga präster och pastorat eller församlingar utlåna penningar till bestridande af kostnader å laga hus vid bostadsboställen.» Denna byggnadslånekassans uppgift kan visserligen icke genast förverkligas, åtminstone till dess fulla omfattning, utan först efter inträdandet af ny lönereglering, men redan nu har, på sätt statsrådet yttrat, lånekassan den uppgift »att förbereda den tillförlitliga uppskattning och reglering af byggnadskostnaden, som varder erforderlig i samband med förestående löneregleringar» och söka »åvägbringa en jämn fördelning» af byggnadsskyldigheten »mellan boställshafvaren och hans efterträdare». Redan detta är enligt mitt förmenande ett mycket godt steg i synnerhet i riktning att hjälpa de fattiga komministrarna. Det är väl alldeles tydligt, att, om komministern får sin byggnadsskyldighet fördelad på ett större antal år, t. ex. 35 år, och han kan få ett lån mot billig ränta, han har det ofantligt mycket bättre än under nuvarande förhållanden, då han på några få år måste betala hela kostnaden för en byggnad, till bestridande af hvilken kostnad han oftast nödgas upplåna penningar mot hög ränta.

Nu har man gent emot den föreslagna inrättningen hufvudsakligen invändt, att anordningarna skulle blifva mycket dryga och förvaltningen af kassorna kräfva stora utgifter. Utskottet antager, att den årliga annuiteten skulle kunna gå upp ända till 700 kronor.

Detta anser jag för min del fullkomligt oriktigt. Prästlöneregleringskommittén har uppskattat den årliga annuiteten till ungefär 400 kronor, men härom säger utskottet, att detta endast är en *beräkning*, och utskottet fäster sig särskildt vid reservanten herr Ekströms antagande, att kostnaden för en komministergård, som kommittén tänkt sig uppgå till 9 å 10 tusen kronor, ej skulle understiga 14,500 kronor. Jag undrar, huruvida icke äfven detta endast är en *beräkning*, ty hvarpå grundar sig väl uppfattningen, att kostnaden skulle gå till 14,500 kronor? Det är ingenting annat än antaganden, hvilka kunna vara sanna, men likaväl oriktiga. Jag anhåller att i detta sammanhang få hänvisa till förhållandena i Skåne, där vi alltsedan 1839 haft en byggnadskassa. Med denna råder, i synnerhet sedan vi under de senaste 20 åren varit i tillfälle nedsätta räntan, stor belåtenhet och tillfredsställelse. Det finnes för närvarande i Skåne endast 3 prästgårdar, hvilkas öfverbyggnads- och amorteringsskuld uppgår till 16,000 kronor, alla med laga hus nybyggda, och en med 15,000 kronors skuld; för de andra äro motsvarande siffror 13, 12, 10 och 9,000 kronor o. s. v. nedåt. Hvarför då en komministerbyggnad skulle gå till 14,500 kronor kan jag icke förstå. I utskottsbetänkandet förekommer vidare, att utskottet befarar, »att annuiteten för ett boställe framdeles, sedan byggnadslån lämnats å boställshafvarens alla laga hus, skulle befinnas uppgå till vida högre belopp än kommittén beräknat och möjligen öfverstiga årliga genomsnittskostnaden för byggnadsskyldighetens utgörande enligt nu gällande ordning». Jag kan dock icke förstå, att det skall kunna blifva dyrare, då man kan få kostnaden fördelad på t. ex. 35 å 40 år och ouppsägbara lån mot billig ränta. Att detta skall kunna falla sig dyrare än enligt nu gällande ordning med kostnaden fördelad på 5, 6 å 10 år, och då man är nödsakad betala en låneränta af 6 procent, är för mig alldeles oförklarligt. Huru det i detta fall kan ställa sig för en komminister, härpå skall jag bedja att få anföra ett exempel. Under sistlidne mars månad har till Kungl. Maj:t ingifvits en underdånig ansökan, hvaruti en skånsk landtkomminister anhåller att få inträde uti skånska prästerskapets byggnadskassa. I den underdåniga skrifvelsen anför komministern bland annat: »kostnaden för ifrågavarande byggnader — sedan brandskadeersättningen frändragits, 8,863 kronor enligt det uppgjorda kostnadsförslaget, hvilket emellertid visat sig alltför lågt tilltaget och redan i betydlig mån öfverskridits — utgör ett så stort belopp, att det såväl för undertecknad som för en blifvande efterträdare utgör en alltför tung skuldbörda. Svårigheten för mig såväl som för en efterträdare att medelst lån uppbringa ett så stort belopp ligger i öppen dag, och ett dylikt lån kan ej erhållas utan på kort afbetalningstid, hvarigenom de årliga amorteringarna och räntorna blifva vida större, än hvad den komministerbeställningen anslagna till 2,700 kronor reglerade lönen medgifver. Såväl för mig som för mina efterträdare blefve det fördenskull en synnerligen stor fördel att få byggnaderna insynade i byggnadskassan, då de årliga

Förslag till förordning om ecklesiastiska byggnadslånekassor.
(Forts.)

*Förslag till
förordning om
ecklesiastika
byggnadslåne-
kassor.
(Forts.)*

afgifterna till denna blefve icke ens hälften så stora, som eljest amorteringar och ränta skulle blifva, hvarförutom jag och mina efterträdare befriades från den för en komminister så stora och tryckande skuldbördan». Häraf framgår den uppfattning, som är rådande bland komministrarna, och jag kan därför ej heller föreställa mig annat, än att det skulle vara i hög grad fördelaktigt, om dessa byggnadskassor inrättades.

Nu invänder man, att det, i följd af den mycket långa amorteringstiden, visserligen för de närmaste tillträdarne skulle blifva en lättnad men för de följande så mycket svårare. Min öfvertygelse är, att tiden för amorteringen af försiktighetsskäl skulle sättas till ett så ringa antal år, att byggnaden i själfva verket skulle räcka vida längre, än synerätten satt dem till, och då skulle, sedan amorteringen blifvit slutbetald, samlas ett byggnadskapital för blifvande nybyggnad.

Vi reservanter hafva visserligen funnit det vara en brist hos det kungl. förslaget, att det ej upptagit en centralanstalt för dessa byggnadskassor, ty det torde vara alldeles nödvändigt, att en sådan inrättas för att kunna ordna förhållandena samt bereda kredit och billiga räntor, och redan prästlönerogleringskommittén har i sin motive-ring förordat inrättandet af en dylik centralanstalt.

Vidare har man mot lånekassors inrättande invänt, att förvaltningskostnaderna skulle blifva så ofantligt dyra. Jag vill upplysa om, att den byggnadskassa, som stiftades i Skåne 1839, har inskränkt sina förvaltningskostnader till ett mycket ringa belopp. Jag har här i min hand en revisionsberättelse, som visar, att efter mer än 20 år, 1862—1863, uppgick icke förvaltningskostnaden till mera än 877 kronor 91 öre för denna kassa, och likväl hafva vi cirka 200 prästgårdar med en amorteringssumma, som tidtals gått upp till närmare 2 millioner kronor; i närvarande stund, sedan man med Kungl. Maj:ts tillåtelse verkställt större afskrifningar, uppgår den i rundt tal till 1,400,000 kronor. Kan man inskränka förvaltningskostnaden till det belopp, jag nyss nämnde, är det väl icke så afskräckande. En sådan centralanstalt skulle naturligtvis kosta mera, men den gäller ju då för hela riket, och jag antager, att man skulle kunna anlita domkapitlen eller Konungens befallningshafvande för att sköta de göromål, som inom de respektive stiften blefve nödiga, och då skulle nog kostnaden icke blifva så särdeles fördyrad.

Att, såsom utskottet, säga, att man kunde till komministrarne öfverlämna de 30,000 kronor, som förvaltningen af byggnadslånekassorna årligen skulle kosta, anser jag icke möjligt, åtminstone icke utan att vidtaga en ändring i bestämmelserna rörande prästerskapets lönerogleringsfond, enligt hvilka medel från fonden icke få anslås för dylikt ändamål.

Under många år ända till 1890 hade ledamöterna i skånska prästerskapets byggnadskassa icke ett enda öres ersättning, men då kassans tillgångar det medgäfvos, erhöilo de ersättning för sina rese-kostnader. Själf har jag i öfver 20 år tillhört kassan, i 13 år så-

som dess ordförande, och aldrig derunder åtnjutit ett öres ersättning annat än de sista 13 åren godtgörelse för mina resekostnader, och jag är fullt förvissad om, att våra präster för ett så godt ändamål äro villige att åtaga sig ett arbete, som icke är dess mer betungande, utan annan ersättning än för resekostnaderna, och då synas mig omkostnaderna i fråga kunna inskränkas till ett mycket ringa belopp. Att icke arbetet blefve så synnerligen stort, kan jag sluta däraf, att det till en början ej skulle blifva så synnerligen många, som komme att gå in i dessa kassor, det skulle nog hufvudsakligen blifva komministrar. Nu hafva vi i vårt land 798 komministrar, hvilkas antal sannolikt kommer att inskränkas till ungefär 600. Det torde då icke blifva så stora summor, som hvarje år komme att nedläggas i nybyggnader, så att dessa särskilda stiftsstyrelsers eller stiftskassors verksamhet blefve nog i hög grad reducerad.

Det skulle, som sagdt, blifva till mycket stor lättnad för våra komministrar att få dessa uppsägbara lån till 4 à 4½ procent, inklusive amortering. Vi betala 4 procent och lånen amorteras på 40 år. Min fulla öfvertygelse är, att på annat sätt kunna icke komministrarerna för närvarande beredas någon hjälp, då man eljest icke vill göra något för dessa mycket klenst aflönade kyrkans tjänare, af hvilka man dock fordrar ett icke så obetydligt arbete. Om man icke vill göra något annat, kan man åtminstone bereda dem tillfälle att få gå in i dessa kassor, hvilka kunde organiseras i analogi med och med samma inbördes förhållande som allmänna hypoteksbanken och de särskilda hypoteksföreningarna, genom hvilken anordning våra komministrar, såsom jag förut påpekat, skulle kunna få penningar upplånade till billigt pris.

Jag får för den skull hemställa, att kammaren ville bifalla reservanternas förslag och med oss förklara, att Riksdagen finner hinder icke möta för Kungl. Maj:t att inrätta sådana byggnadslånekassor, dock under den nödvändiga förutsättning, »att en centralanstalt inrättas, som har att ombesörja upplåningen af de för stiftskassorna erforderliga medel, dels att för den upplåning, som af centralanstalten skall ombesörjas, icke kan undvaras stödet af statsgaranti i någon lämplig form».

Jag anhåller att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr Anderson, Albert: I likhet med den föregående tälaren finner äfven jag komministrarernas ställning mycket bekymmersam. Man bör ihågkomma, att komministrarerna på landet, lika som kyrkoherdarna, hafva sina bostadsboställen förenade med jordbruk, och därvid äfven erinra sig, att kostnaderna för jordbrukets skötsel numera är ofantligt mycket högre än förr. Man kan ej förutsätta, att en man, som utbildat sig till präst, skall kunna vara synnerligen förfaren och kunnig i jordbruk, och denna omständighet måste göra sitt till att än ytterligare försvåra förhållandena för honom. Skulle han åter blifva jordbrukare ex professo, är fara värdt, att han kom-

Förslag till förordning om ecklesiastiska byggnadslånekassor.
(Forts.)

*Förslag till
förordning om
ecklesiastiska
byggnadslåne-
kassor.*
(Forts.)

mer att förbise sitt egentliga kall, själavården. Om utskottet, detta oakadt, ansett sig böra afstyrka detta förslag om lånekassor, har det således icke varit därför, att man ej ansett, att särskildt komministrarna äro i behof af hjälp. Det finnes åtskilliga andra omständigheter, hvilka framhållits i utskottets motivering, som göra, att man ansett sig icke kunna tillstyrka dessa lånekassors bildande.

Det framlagda förslaget innehåller, att skyldigheten att taga lån skall vara ovillkorlig, vare sig man vill eller icke. Skyldigheten afser icke endast nybyggnad, utan enligt hvad boställsordningen innehåller »äfvén kostnad för förbättring af boställshafvares laga hus å bostadsboställe, när tak med tillhörande sparrverk ånyo uppföres, eller hus, med bibehållande af gammalt sparrverk, förses med ny taktäckning af plåt, skiffer, tegel eller annat ämne af motsvarande hårdhet, eller yttervägg i sin helhet eller till större delen ombygges, eller å gammalt hus anbringas ny brädfodring med anstrykning därå eller annan ändamålsenlig beklädnad, eller skorstensmur från grunden uppsättes.»

Nu är i den ecklesiastiska boställsordningen föreslaget, att de laga husen vid såväl kyrkoherde- som komministersboställe skola vara 15. Vidare är det olika varaktighetstid för boställsbyggnaderna af prästlönerregleringskommittén kalkylerad, så att t. ex för sätesbyggnad beräknas den längsta tiden eller 100 år, för andra byggnader 80, för en tredje 40 och slutligen för en byggnad endast 25 år. Då de nya husen bestämts till ett antal af 15, af hvilka det åligger kyrkoherden att bygga 8, och därtill komma förbättringar, är ju klart, att när efter några tiotal af år byggnadskassorna vunnit utveckling och de flesta boställen fått lån från dessa, komma annuiteterna för hvarje boställe att blifva ganska många. Men hvad mera är, dessa annuiteter komma att ställas för ett hus med lång varaktighet på längre tid och för andra hus allt efter deras beräknade varaktighetstid, såsom synen bestämt. Detta gör, att annuiteterna kunna icke i byggnadslånekassan sammanslås till en summa, såsom en årlig fordran under visst antal år hos den eller den komministern eller kyrkoherden, utan hvarje annuitet måste särskildt för sig bokföras, hvarigenom räkenskapsföringen blir ganska omfattande.

Vidare är föreslaget, att jämväl pastorat eller församling äger lånerätt, hvarom förmåles närmare i 21 § boställsordningen — jag nämner det redan nu, därför att det berör byggnadslånekassorna. Därvid bör erinras, att visserligen skulle den ecklesiastiska boställsordningen blifva *lag*, men vi hafva förut en annan lag, nämligen lagen om kyrkostämma, och där är stadgadt, att församling får icke utan Kungl. Maj:ts tillstånd taga lån på längre tid än två år, hvadan alltså, om denna boställsordning kommer att antagas, detta undantagsfall borde angifvas i förordningen om kyrkostämma.

Utom den ganska omfattande bokföringen, åligger byggnadslånekassan enligt 2 § att hafva tillsyn och vård öfver de laga hus, för hvilka lån lämnats, »samt tillse, att nybyggnad eller förbättring, för

hvilken lån ifrågakommer, utföres på ändamålsenligt och för hvarje särskildt boställe lämpligt sätt, äfvensom föranstalta om brandförsäkring». Byggnadskassan skall äfven taga kännedom om syner och ekonomiska besiktningar och har enligt 17 § uttrycklig rätt att öfverklaga vid sådana meddelade beslut. Det är alltså ett icke så ringa arbete, som åligger dem, som skola sköta om dessa byggnadskassor, sedan de hunnit blifva tillbörligen utvecklade.

Nu är det i fråga om kostnaderna föreslaget, att kassan skall hafva en kamrerare, några andra tjänstemän förekomma icke, samt tre styrelseledamöter. Kamreraren måste naturligtvis såsom tjänsteman hafva någon aflöning, styrelseledamöterna skola hafva rese- och traktamentsersättning vid styrelsesammanträdena. Vidare är att märka, att de, som inom de olika församlingarne uppbära dessas afgifter till prästerskapet, skola inskicka annuiteterna på byggnadslånen till lånekassan. Dessa medels mottagande kan man väl icke anförtro åt kamreraren utan all kontroll, utan denna måste af styrelseledamöterna utöfvas. Penningarne kunna ej inkomma på en och samma dag, ty uppbörden sker på något olika tider. Det är en viss bestämd tid, inom hvilken uppbörden skall inflyta, men därförinnan kan det ske tidigare eller senare, och under denna tid komma penningar dagligen att inflyta i kassan. Det är naturligt, att man icke kan låta kamreraren ensam och utan vidare kontroll uppbära dessa penningar, och icke heller kan man förplikta styrelseledamöterna att vara i staden och utan ersättning under vistandet därstädes kontrollera kamreraren. Därför tror jag, att man måste hafva något slags verkställande direktör eller någon af styrelseledamöterna, som har styrelsens uppdrag att utöfva den behöfliga kontrollen. Vidare är det bestämdt, att det skall vara revisorer af kassorna, och de skola hafva ersättning; sedan skola kassorna hafva ombud vid synerna, och dessa vilja väl också hafva ersättning. Slutligen kan man icke undgå att finna, att hvarje kassa måste hafva en lokal, att skrifmaterialier och annat sådant behöfves. På grund af dessa förhållanden anser jag, att om också kostnaden för kassorna till en början kan inskränkas ganska betydligt, kommer den ovillkorligen att, när de vunnit utveckling, stiga ganska högt. Det har beräknats 3,000 kronor för hvarje stiftskassa, men, räknar jag ihop allt, anser jag detta alldeles otillräckligt.

Utskottet har varit enigt om, att för att kassorna skola kunna få så mycket billigare lån, det skulle inrättas en centralanstalt, som verkställde upplåningen, och denna anstalt skulle förses med en garantifond af statsobligationer. Detta tror jag också är det enda medlet för att kassorna skulle kunna få billiga lån. Men jag vill framhålla, att läntagarna i stiftskassorna liksom kassorna sins emellan, om de skulle taga lån hos centralkassan, icke äro, såsom förhållandet är med hypoteksföreningen och hypoteksbanken, solidariskt ansvariga. Det är ju icke sannolikt, att någon förlust inträffar, men om så

*Förslag till
förordning om
ecklesiastiska
byggnadslåne-
kassor.
(Forts.)*

*Förslag till
förordning om
ecklesiastiska
byggnadslåne-
kassor.*
(Forts.)

skulle ske, undrar jag, huru förlusten kommer att ersättas. Då centralanstalten upplånar medel, antager jag, att den svårligen skulle kunna få dem billigare än städernas och andra kommuners obligationer, och i det afseendet kan jag nämna, att man för närvarande köper kommuners 4 % obligationer under parikurs. Läger man då till förvaltningskostnaden, kommer räntan naturligtvis att blifva högre. Man måste äfven taga i beräkning, att den anstalt, som skall upplåna penningarna, icke är i tillfälle att i hvarje fall genast utlämna dem till låntagaren. Ej heller kan man antaga, att, när annuiteten å lån inflyta till anstalten, dessa kunna genast placeras på ett så fördelaktigt sätt, att icke anstalten gör ränteförlust. Dessa omständigheter göra, att jag anser, att de lån, som kassorna komme att lämna, icke kunna blifva så billiga med afseende å räntefoten, som antagits. Emellertid instämmer jag fullkomligt med den föregående talaren däruti, att särskildt komministrarnes ställning är bekymmersam, och jag skulle för min del gärna hafva sökt bereda dem någon utväg till förbättring. Jag vill påpeka, att i Kungl. Maj:ts förslag till ecklesiastik boställsordning förekommer i 78 § en bestämmelse så lydande: »Sedan ny löneroglering för pastorat vunnit tillämpning, skall innehafvare af bostadsboställe för sådana hans laga hus, för hvilka icke annuitet för nybyggnadslån utgår, under den tid dylikt förhållande fortfar till vederbörande byggnadslånekassa, såsom bidrag till täckande af blifvande nybyggnadskostnad för boställshafvarens laga hus, årligen erlägga en särskild byggnadsskyldighetsafgift.» En liknande bestämmelse skulle kunna införas att gälla för hvarje nytillträdande innehafvare utan afseende därpå om ny löneroglering inträdt eller icke. Men för min del skulle jag icke vilja, att denna nybyggnadsskyldighetsafgift öfverlämnades till en lånekassa. Jag anser, att det skulle vara mycket bättre, om den öfverlämnades till kyrkorådet i den församling, där prästen vore anställd och att kyrkorådet finge sig uppdraget att förränta medlen och göra dem fruktbarande. Därigenom finge församlingen och prästen ett gemensamt intresse att verka för i syfte att lätta hans byggnadsskyldighet.

Till slut vill jag framhålla, just med hänsyn till komministrarnes ställning, att de borde ändå i särskilda fall, då tungan kan blifva alltför stor, kunna få hjälp, och detta böra de kunna få från prästerskapets lönerogleringsfond. Jag har här en uppgift på fondens behållning vid 1902 års slut; då utgjorde den i rundt tal 3,840,000 kronor, inkomsterna under året uppgingo till 691,000 kronor och utgifterna till 441,000 kronor, ökningen var 250,000 kronor. Denna fond utgjorde vid 1892 års slut något öfver 2 millioner kronor och hade, som nämndt, vid förra årets slut stigit till 3,840,000 kronor. Jag anser därför, att prästerskapets lönerogleringsfond skulle i de fall, som äro ömmande för komministrarne i afseende å deras byggnadsskyldighet, kunna lämna dem något bidrag. Jag anhåller om bifall till utskottets förslag.

Herr Annerstedt: Frågan är visserligen fallen på grund af Andra Kammarens beslut. Men, då det ju kan hända, att den åter kommer upp, har jag ansett mig skyldig att säga några ord.

Prästlöneregleringskommittén ansåg, att det enda sättet att för närvarande bereda komministrarna någon hjälp vore, att den i ecklesiastika boställsordningen stadgade byggnadsskyldigheten för dem underlättades genom lånekassors införande. Nu har den förnämsta anmärkningen mot dessa kassor varit, att de lån, som där skulle kunna lämnas, blefve alltför dyra. Men efter min öfvertygelse torde, om en centralanstalt för ändamålet inrättades det, under förutsättning af statens mellankomst i en eller annan form, icke möta några oöfverstigliga svårigheter att ordna dessa låneförhållanden så, att pennin-garna blefve så billiga som under förhanden varande ställning på lånemarknaden för fullgod säkerhet kunde vara möjligt. Det kan dock icke bestridas, att det för komministrarna vore en afsevärd fördel att, i stället för att skaffa penningar för fullgörande af byggnadsskyldigheten, öfverlämna detta bestyr åt lånekassorna och få sin skyldighet förvandlad till att erlagga en annuitet. Huru organisationen af centralanstalten skulle genomföras, torde i sakens nuvarande ställning icke tjäna något till att närmare söka utreda. Säkert är, att om regeringen i framtiden tager saken under förnyad behandling, det icke för densamma skall möta svårighet att ordna en centralanstalt på lämpligt sätt. Det är tydligt, att då staten lemnar lån på billiga villkor, t. ex. 5 millioner till rederinäringens understöd, borde det icke vara omöjligt för en central upplåningskassa att, i händelse så kan blifva behöfligt, få af staten låna något hundratuseental. Om centralanstalten därjämte anordnade så, att alla lån till kassorna utlemdes en gång om året, tror jag icke det skulle vara svårt att uppnå det mål som afsetts.

Emellertid, saken är för närvarande förfallen, och jag vill icke längre upptaga herrarnes tid med något anförande i denna fråga. Endast en omständighet skall jag be få fästa uppmärksamheten på, nämligen att då den siste ärade talaren framhöll behofvet af så stor personal, tror jag han icke fäst sig vid, att det finnes bankinrättningar i alla städer, där stiftsstyrelse finnes. Då kan det icke möta något hinder att ordna penningförvaltningen så, att kamreraren eller notarien vid lånekassan får skyldighet att genast i bankinrättning insätta annuiteter, som han mottager, och på sådant sätt kan utan så stor personal saken ordnas på lämpligt sätt. Vid det förhållande att frågan nu är förfallen har jag intet yrkande att göra.

Herr Sörensson: Jag skall icke mycket förlänga diskussionen; jag vill endast bemöta ett par anmärkningar, som generaldirektör Anderson framställde, först och främst den anmärkningen, att församlingarna icke skulle få taga lån på mera än två år. Detta var väl icke så allvarligt menadt; ty har Kungl. Maj:t fastställt reglemente för lånekassorna och sagt, att de få låna på 40, 50 eller 100 år,

*Förslag till
förordning om
ecklesiastika
byggnadslåne-
kassor.
(Forts.)*

*Förslag till
förordning om
eklesiastiska
byggnadslåne-
kassor.
(Forts.)*

kan jag icke tro, att något hinder skall möta att begagna sig af denna rätt. Detta kan således icke vara något giltigt skäl.

Vidare anförde generaldirektör Anderson, att det skulle blifva så många syner. Nej, herr generaldirektör, det vågar jag påstå, att det icke blir. Jag har icke så liten erfarenhet — mera än 20-årig — i detta hänseende från Lunds stift; där är laga syn eller ekonomisk besiktning hvar femte år; man passar på vid dessa tillfällen och gör anmärkningar mot byggnaderna. De mindre byggnaderna och de mindre reparationerna kunna verkställas efter ekonomiska besiktningens bestämmelser, och då blir det icke alls några ytterligare synekostnader. Och man skall icke tro, att det är så mycket byggnader, som behövas för ett stift. Jag skall be att få upplysa, att i Lunds stift med dess 200 prästgårdar, som i allmänhet äro mycket stora, bygges i medeltal för högst 20,000 kronor om året, och där är det icke så många syner, kanske tre à fyra nybyggnadssyner om året, och det är ju icke så betydligt. Där det är färre kyrkoherdar eller komministrar, blir det naturligtvis ändå mindre.

Hvad beträffar kamrerarens aflöning och andra utgifter tycker jag, att generaldirektör Anderson beräknade kostnaden till alltför betydligt belopp. Jag har i min hand en berättelse från skånska prästerskapets byggnadskassa för sista räkenskapsåret; vi hafva ansett oss kunna taga till ganska duktigt, därför att vi hafva så goda affärer och där går kostnaden till 2,994 kronor 85 öre för 200 prästgårdar, och då äro däri inberäknade kostnaderna för revisorernas resor, för 5 styrelseledamöters resor under året, för verkställande direktörens resor under två månader hvarje tisdag. Kan detta anses vara afskräckande? Nu tänkte jag, att, om en centralanstalt inrättades, man skulle kunna få antingen Konungens befallningshafvande eller domkapitlet att sköta de göromål, som förekomme vid stiftskassan, medan i centralanstalten den egentliga bokföringen skulle ske, och då blefve det mycket, mycket små kostnader.

Det är sant, att frågan har fallit i Andra Kammaren, men jag hoppas, att detta icke behöfver vara någon anledning för Första Kammaren att säga nej, ifall den anser saken nyttig och riktig. Jag hemställer därför, att Första Kammaren måtte förklara, att den icke finner något hinder vara för Kungl. Maj:t att, när så skäligen finnes, inrätta sådana byggnadslånekassor, d. v. s. jag yrkar bifall till reservanternas förslag.

Herr Anderson, Albert: Gent emot den siste ärade talaren beder jag att få anmärka, att Kungl. Maj:ts befallningshafvande och domkapitlet hafva tillräckligt att göra ändå utan att blifva betungade med ytterligare arbete, och blefve de det, komme de säkerligen att framställa anspråk på ökad ersättning. Min öfvertygelse är fortfarande den, att dessa kostnader kunna till en början vara skäligen små, men när kassorna hunnit utveckla sig, blifva de rätt betydliga. Efter mitt förmenande skulle förvaltningskostnaderna för stiftskassorna

och centralkassan komma att uppgå till åtminstone 40,000 kronor. Om man använde detta belopp för att hjälpa och understödja de komministrar, som vid nybyggnader vore i behof däraf, tror jag, att dessa medel blefve mycket bättre använda.

För min del skulle jag anse det allra bäst, om prästerskapet, både kyrkoherdar och komministrar, erhöle bostadshus af församlingen och sedermera finge draga försorg om de till landtbruket hörande hus. Prästerskapets lönerogleringskommitté har afgifvit förslag till en arrendelag äfven för bostadsboställe; och om en sådan komme till stånd, kunde, liksom med löningshemman nu är förhållandet, byggnadskostnaden för dessa boställen öfverlätas åt arrendatorerna.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Falk: Idealet för en omreglering af prästerskapets aflöningsförhållanden och byggnadsskyldighet vore naturligtvis att församlingen åtoge sig byggnadsskyldigheten äfven för innehafvare af tredje klassens boställshus samt att prästerna i allmänhet blefve befriade från åtminstone de större jordbruken; därigenom kunde de ock slippa byggnadsskyldigheten, och sålunda skulle så beskaffade lånekassor, som nu ifrågasatts, göras öfverflödiga. Det är med anledning här af jag inom utskottet biträdt utskottets afslagsyrkande. Härtill komma de af herr Anderson framhållna stora utgifter, som skulle föranledas af sådana kassor, hvarför jag beder om bifall till utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt samt vidare därpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle antaga det förslag, som innefattades i den af herr Annerstedt m. fl. vid utlåtandet afgifva reservation; och förklarade herr talmannen sig finna den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad särskilda utskottet hemställt i utlåtandet n:o 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan och antages det förslag, som innefattas i den af herr Annerstedt m. fl. vid utlåtandet afgifna reservation.

*Förslag till
förordning om
ecklesiastiska
byggnadslåne-
kassor.
(Forts.)*

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 37;

Nej — 55.

*Förslag till
ecklesiastikbo-
ställsordning.*

Föredrogs å nyo tredje särskilda utskottets den 28 och 29 sistlidne april bordlagda utlåtande n:o 3, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ecklesiastik boställsordning, dels ock vissa inom Riksdagen väckta motioner.

Herr Annerstedt: I afseende å föredragningen af detta betänkande tillåter jag mig värdsamt föreslå, att lagförslaget föredrages paragrafvis, att vid föredragningen af första paragrafen diskussionen måtte få röra sig om förslaget i dess helhet, samt att af förslagets paragrafer icke uppläsas andra än de, vid hvilka uppläsning begäres.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Utskottets förslag till ecklesiastik boställsordning.

1 §.

Friherre Beck-Friis: Då redan vid denna paragraf diskussionen skulle få omfatta samtliga paragrafer, ber jag få fästa herrarnes uppmärksamhet vid att såväl Kungl. Maj:ts som utskottets förslag i dess § 13 bestämmer byggnadsskyldigheten endast på andra klassens boställen på landet. I en motion inom Andra Kammaren har herr Redelius föreslagit, att denna byggnadsskyldighet måtte utsträckas äfven till bostadsboställen af tredje klass, d. v. s. sådana, som innehafvas af komministrar, kapellpredikanter och pastorsadjunkter. Vi veta alla, huru svagt aflönade dessa tjänstemän i allmänhet äro samt att boställena på många håll äro så små, att en stor del af afkastningen ofta måste användas till underhåll af byggnaderna, och jag vågar erinra kammaren om, att kammaren för några år sedan fattat ett beslut att äfven byggnaderna på komministrarnes boställen skulle af pastoratet underhållas.

Herr Redelius har i en reservation föreslagit, dels att § 13 skulle få den lydelsen, att vid andra och tredje klassens bostadsboställen denna byggnadsskyldighet skulle åligga pastoratet, dels ock en annan ändring, afseende att denna byggnadsskyldighet icke skulle nu genast tillämpas utan först i samband med en blifvande lönerегlering för prästerskapet. Någon ändring skulle således icke nu inträffa i de mellan pastoraten och prästerna gällande lönekonventionerna.

Jag anhåller, herr grefve och talman, att få yrka bifall till den af herr Redelius afgifna reservation, som omfattar §§ 13, 14 och 78.

*Förslag till
ecklesiastikbo-
ställsordning.
(Forts.)*

Herr Hägglund: Herr vice talman, mina herrar! Ehuruväl jag bestämdt ansluter mig till den uppfattning, som i herr N. Anderssons m. fl. reservation blifvit angifven, nämligen att innehafvare af såväl andra som tredje klassens bostadsboställen böra tillförbindas att ensamma utgöra byggnadsskyldigheten, under det att församlingarna åläggas att däremot utgifva kontant årligt bidrag, förutom naturligtvis den årliga, enligt löneregleringen utgående lönen — ehuru jag, som sagdt, ansluter mig till denna uppfattning, såsom varande den mest praktiska, bland annat och i all synnerhet därför, att de många tvistigheter, obehag och den bitterhet, som nu här och där onekligen i församlingarna uppkomma mellan prästen och församlingmännen, så snart det blir fråga om byggnadsskyldigheten, därigenom skulle kunna häfvas eller åtminstone förminskas, vill jag dock nu i sakens nuvarande läge icke yrka bifall till denna reservation.

Jag vill däremot i min ringa mån understödja och yrka bifall till den af herr Redelius vid utskottsbetänkandet fogade reservation, i hvilken såväl herr F. A. Anderson som herr af Callerholm instämt. Det hufvudsakliga skälet härför är att man genom antagande af denna reservation skall på laglig väg redan nu, medan nu gällande lönereglering äger tillämpning, kunna komma det fattigaste och svagast aflönade prästerskapet, nämligen komministrarne, till bistånd. Ty om denna reservation, såsom jag hoppas, en gång skulle blifva lag, skulle — jag är förvissad därom — många församlingar i riket, månget pastorat redan inom den närmaste framtiden underkasta sig lagens bestämmelser i afseende å komministrarnes byggnadsskyldighet, dels för att komma komministrarna till hjälp, dels ock för att råda bot för den orättvisa, som råder mellan församlingarne inom pastoratet inbördes. Förhållandet är nämligen, att då en annexförsamling af ömhetsskal mot sin komminister träder emellan och hjälper honom med hans byggnadsskyldighet, måste den göra det utan att erhålla någon lindring, när det gäller att bygga och underhålla bostad åt kyrkoherden. Dessa små annexförsamlingar få därigenom en mångdubbel byggnadsskyldighet för sitt prästerskap. De måste först bygga åt sin komminister och sedan med moderförsamlingen deltaga i byggande och underhåll af byggnaderna å kyrkoherdebostället. Orättvisan i detta är ju alldeles uppenbar, och den bör, synes det mig, så fort som möjligt aflägsnas.

Det synes mig, som om utskottets föreliggande betänkande och det därvid fogade förslaget till boställsordning komma att leda därhän, att det svagast aflönade prästerskapet kommer att få det ännu sämre ställt, sedan denna boställsordning blifvit upphöjd till lag, än hvad det nu bar, därför att dessa prästmän hafva fått ökad byggnadsskyldighet utan att hafva erhållit den minsta hjälp i att kunna bära denna ökade skyldighet i fråga om byggnaders uppförande och underhåll.

*Förslag till
ecklesiastikbo-
ställsordning.*
(Forts.)

I det föreliggande förslaget hafva nämligen de svagast aflönade prästerna fått sig ålagd en afsevärdt ökad byggnadsskyldighet.

Utskottet framhåller med skärpa den stora svårigheten att nu, innan den nu gällande löneregleringen hunnit förgå, d. v. s. inom de närmaste trettio åren, kunna komma med ett förslag, som kan afhjälpa de svårigheter, i hvilka komministrarne befinna sig, — i sanning sköna utsikter! Utskottet menar därför, att man bör ställa sig på status quo i byggnadsskyldighetsfrågan; man bör nöja sig med hvad man har. Men jag hemställer dock till herrarnes bepröfvande, huruvida det i själfva verket kan anses vara att ställa sig på status quo, då man å ena sidan ålägger de svagast aflönade prästerna en ökad byggnadsskyldighet utan att gifva dem någon ersättning därför, på samma gång man å andra sidan ålägger församlingarna en ökad byggnadsskyldighet åt kyrkoherdarne. Man gifver sålunda åt kyrkoherdarne, d. v. s. de bättre aflönade, en större förmån, under det att man endast förelägger komministrarne en ökad skyldighet.

Jag vill såsom ett exempel och bevis för hvad jag sålunda yttrat endast påminna om föreskriften i denna boställsordning beträffande sätesbyggnad. Enligt nu gällande lag åligger det en komminister att bygga en stuga med tre rum och kök. I föreliggande boställsordning blir han ålagd att bygga en sätesbyggnad om fyra till sex rum och kök förutom andra bekvämligheter enligt nutidens kraf. Enligt här föreliggande boställsordning åligger det församlingen att åt kyrkoherden bygga och underhålla en sätesbyggnad om sju till tio rum och kök; enligt gällande lagbestämmelser i byggningsabalken åligger det församlingen att bygga en sätesbyggnad, innehållande »stufva med två kamrar». Jag frågar då: blir då icke en sätesbyggnad enligt nu föreliggande boställsordning två, tre gånger dyrare att uppföra och underhålla än den, som enligt nu gällande lag åligger såväl komminister som församling att bygga och vidmakthålla?

Jag vet mer än väl att häremot invändes, att härutinnan rådande praxis för länge sedan öfvergifvit 1734 års lagbestämmelser såsom icke varande tidsenliga och att därför åt pastorerna under längre tid uppförts byggnader, som kunna med skäl sägas motsvara de byggnader, som i denna boställsordning föreskrifvas. Men jag frågar: kan man då ej följa samma praxis och förty öfvergifva 1734 års lagbestämmelser, när det gäller komministrarnes, de svagast aflönade prästmännens byggnadsskyldighet? Det finnes många församlingar i vårt land, som nu träda emellan och hjälpa dessa fattiga komministrar i afseende å deras byggnadsskyldighet; kan man då ej åt detta frivilliga åtagande också gifva lagens helgd? Jag är ingalunda emot, att kyrkoherdarne erhålla all möjlig komfort i afseende å bostäder och all möjlig hjälp, åtminstone så mycket som församlingen kan tåla, och jag säger icke, att denna beställsordning har gått för långt i detta afseende. Men på samma gång jag medgifver detta, anser jag nödvändigheten kräfva, att man först och främst tänker på att samtidigt hjälpa de svagast aflönade, och dit höra onekligen våra komministrar.

Ett annat viktigt förhållande, som icke mindre kraftigt manar mig att biträda herr Redelii reservation, är att denna ojämna fördelning i fråga om byggnadsskyldigheten åt prästerna — för att nu ej tala om de till dem åtgående högst olika löneförmånerna — framkallat och fortfarande framkallar oro och missnöje icke allenast bland prästerskapet *inbördes*, utan ock ibland befolkningen inom församlingarna. Församlingsborna göra i anledning af dessa missförhållanden sina egna reflexioner, och dessa äro *förvisso* ej ägnade att hos folket ingifva den kärlek, den aktning och det förtroende till vår kyrka och kyrkans målsmän, som denna kyrka och dess målsmän i vår tid så väl behöfva för att kunna befordra ett af kärlek uppfyllt kristligt lif inom våra församlingar och därjämte bekämpa eller åtminstone i rätt spår inleda de *osunda* schismatiska rörelserna på det religiösa området.

Lägges så härtill, att kompetensvillkoren såväl för komministrarar som för kyrkoherdar numera äro fullständigt lika, så synes mig alla skäl tala för att samtliga ordinarie prästmän böra af församlingen få tak öfver sitt hufvud och att jämlikhetsidén jämväl emellan prästmännen i fråga om de timliga, de jordiska förmånerna något bättre än hvad hittills ägt rum snarligen genomföres.

Herr vice talman, med stöd af hvad jag sålunda haft äran anföra, anhåller jag att få yrka bifall till herr Redelii reservation.

Herr Annerstedt: Då ingen af de båda talare, som hittills uppträdt, yrkat afslag å ifrågavarande boställsordning på den grund att §§ 13 och 14 icke erhållit den lydelse, som dessa talare ansett vara den rätta, skulle jag måhända kunnat dröja med att besvara deras anföranden, till dess vi kommit till §§ 13 och 14. Men måhända är det tjänligt att redan nu bemöta dem, medan det, hvaremot deras anföranden riktat sig, ännu är i friskt minne.

Om jag då börjar med den siste talaren, så kan jag ej finna annat än att han har en fullkomligt ensidig uppfattning af det nu föreliggande förslaget, då han påstår, att komministrararnes ställning enligt detta förslag skall blifva sämre än förut, att deras byggnadsskyldighet skall blifva förökad, utan att de erhålla någon lättnad, som gör denna skyldighet mindre tung. Han har uteslutande fäst sig vid bestämmelsen angående sätesbyggnadens beskaffenhet, men han har ej omtalat eller fäst sig vid, att i stället för att den nuvarande stugan med tre kamrar representerar en byggnadsskyldighet af allenast fem år, så kommer den byggnad, hvarom § 8 mom. 3 handlar, att räknas för så många år, som synerätten bestämmer efter de grunder, som äro fastställda för sådan beräkning. Hvar och en, som tager kännedom om detta betänkande, kan lätteligen inse, att det årantal, som dessa byggnader enligt synerättens bepröfvande kommer att representera, kommer att sträcka sig långt utöfver fem år. Det har vid de föregående förhandlingarna i frågan talats om att en sätesbyggnad skulle motsvara ett tjugu- eller trettiotal af år eller ändå mera. Det är ju

*Förslag till
ecklesiastikbo-
ställsordning.
(Forts.)*

*Förslag till
ecklesiastikbo-
ställsordning.
(Forts.)*

dessutom tydligt, att då kammaren beslutat inrättandet af lånekassor, så kommer därtill för komministrarne den lättnad, att de, i stället för att de enligt nu gällande lag själfva få anskaffa pengar till att bygga sätesbyggnad, enligt detta förslag få medel att uppföra sätesbyggnaden mot skyldighet att under tjänstetiden betala den amortering och ränta, som faller på dem. Att detta för komministrarne måste vara en högst väsentlig lättnad, tror jag icke kan bestridas.

Hvad åter beträffar önskan att förändra §§ 13 och 14 till öfverensstämmelse med herr Redelii reservation, tror jag, att man om detta kan säga, att väl skulle Första Kammarens ledamöter kunna önska det, om det funnes någon utsikt att genomföra en sådan förändring. Men, efter hvad utfallet af dagens votering i Andra Kammaren utvisar, torde det vara förspilld möda att söka ålägga församlingarne större byggnadsskyldighet än de hittills haft.

Det kungliga förslaget är byggdt på den grund, att samma byggnadsskyldighet som för närvarande gäller mellan församlingarna och boställshafvarne skall bibehållas, dock så, att en utjämning af de föremål, hvarpå denna byggnadsskyldighet riktas, kommer att äga rum, hvarigenom vissa högst väsentliga förmåner komma att vinnas. Kungl. Maj:t och utskottet hafva utgått från den uppfattning att den byggnadstunga, som § 13 i fråga om andra klassens boställen innehåller, kan anses motsvara hvad den för närvarande är, och jag tror, att detta icke är oriktigt räknadt, då under utskottets öfverläggningar en del af de prästerliga ledamöterna i utskottet ansågo, att de nya bestämmelserna voro för dem mera betungande än de nuvarande, under det att landsförsamlingarnes representanter ansågo, att församlingarna mera betungades genom de nya bestämmelserna. Vid sådant förhållande antar jag, att det kungliga förslaget ställer kyrkan någorlunda midt i byn. Därför synes det mig, att kammaren handlar riktigast, om den, när vi komma till §§ 13 och 14, godkänner utskottets förslag. Men härom är ej nu fråga, utan jag får för närvarande yrka, att kammaren ville godkänna den föredragna § 1.

Herr Petersson, Lorentz: Då diskussionen redan kommit att röra sig om § 13 och jag i förening med herr Falk vid denna § afgifvit reservation, så torde det tillåtas mig att säga några ord till förmån för denna reservation.

Prästlönereglingskommittén har, såsom bekant, med hänsyn till den utgång boställsfrågan fått vid föregående tillfällen, sökt att vid uppgörandet af sitt förslag undvika alla tvisteämnen mellan församlingarna och prästerskapet och har därvid gått ända därhän, att den ej ens velat upptaga några nya bestämmelser om boställshusens storlek, beskaffenhet eller antal. Kommittén har menat, att de bestående förhållandena svårligen kunde förändras, så länge nuvarande löne-regleringsperiod varade, och att för nästa löne-regleringsperiod ordnandet af församlingarnas och prästerskapets byggnadsskyldighet borde ske vid och genom löne-regleringen. Kungl. Maj:ts förslag har däri

ej följt kommitténs. Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har vid föredragning af ärendet inför Konungen framhållit, att det ej skulle vara med god lagstiftning öfverensstämmande att i en förordning, som vore afsedd att bringa ordning i bostadsförhållandena, och som meddelar utförliga bestämmelser rörande besiktningar och husesyner för utrönande af huru byggnadsskyldigheten blifvit fullgjord, förbigå bestämmelser om de laga husens storlek och beskaffenhet. Detta är ju, synes det, oemotsägligt, och jag kan för min del ej finna annat, än att det mycket bra går för sig att införa nya, tidsenliga och tydliga bestämmelser rörande denna sak utan att därför träda den af kommittén fastslagna grundsatsen för nära. Ty de bestämmelser, som äro införda i förslaget, innehålla i själfva verket endast, hvad som för närvarande är gällande ordning. De strida mot lagens bokstaf, det är sant, men det har så småningom utbildat sig en annan rättspraxis, så att det väl ej kan komma i fråga, att en synerätt i våra dagar skulle t. ex. kunna bestämma, att i sätessbyggnad på ett boställe skall vara »stufva och två kamrar».

Men när Kungl. Maj:t vidare föreslagit förändring rörande fördelningen af boställshusen mellan församlingen och prästerskapet, så kan jag ej vara med. Det nekas icke, att en sådan ändring på basis af ett bestämdt skiljande mellan bostadshus och boställs- eller jordbrukshus skulle kunna vara fördelaktig i afseende på bostälernas utarrendering på längre tid. Men frågan om utarrendering är ju ej af så synnerligen stor betydelse, och ingen kan heller påstå, att icke utarrendering lika väl kan gå för sig med bibehållande af nuvarande bestämmelser. Nekas kan ej heller att, såsom också herr statsrådet påpekat, genom denna nya fördelning en viss fördel skulle uppstå för församlingen. Men då blir frågan den: är det billigt och rättvist att medan löneförhållandena för prästerskapet i öfrigt fortfara, bereda församlingen en fördel, som gifvetvis motsvaras af en ökad tunga för boställshafvaren? För min del tror jag, att denna ökade tunga icke är så ringa och obetydlig. Ty just de i byggnadshänseende allra drygaste husen, stall och fähus, skulle öfverflyttas från församlingarna till boställshafvarne.

För några dagar sedan fattades i denna kammare beslut om dyrtidstillägg för åtskilliga slags ämbetsmän, till hvilka prästerna icke höra. Samma dag erinrades äfven därom, att boställshafvare äro sämre ställda än andra medborgare i fråga om den nya inkomstskattens utgörande. Det synes då icke vara lämpligt att nu besluta en *försämring* i inkomst för en hel klass ämbetsmän.

Mycket ledsamt är det ju, att icke något kunnat göras i det hänseende, hvarom den näst siste talaren så vidlyftigt ordade, nämligen för att hjälpa de fattiga komministrarne. Såsom bekant, beslöt Första Kammaren år 1894 att likställa tredje klassens boställshafvare med andra klassens, men en bestämmelse i den vägen har Kungl. Maj:t nu icke ens ansett det lönt att föreslå. Och herr Redelius, som både i sin motion och sin reservation fört komministrarnes talan,

*Förslag till
ecklesiastikbo-
ställsordning.*
(Forts.)

har dock icke tilltrött sig kunna sätta i fråga, att bestämmelserna, hvad tredje klassens boställshafvare angår, skulle kunna träda i verket förr än med tillämpningen af de nya löneregleringarna, alltså först efter en tid af 15, 20, 30 år. Under denna tid komme det därför för dessa boställshafvare att förblifva vid det gamla. Jag tycker då konsekvensen fordrar, att man står fast vid status quo äfven i fråga om andra klassens boställshafvare, hvilket äfven skulle indirekt lända komministrarna till godo, eftersom ju många bland dem få befordran till kyrkoherdar.

På grund af hvad jag nu anfört, ber jag att få yrka bifall till den af mig och herr Falk afgifna reservationen, så att § 13 mom. 1 får en lydelse, som öfverensstämmer med den affattning § 9 i prästlöneregleringskommitténs förslag i fråga om byggnadsskyldigheten å andra klassens boställen erhållit.

Herr statsrådet von Friesen: Genom utgången i Andra Kammaren är ju frågans öde för denna riksdag afgjordt, men då frågan här bragts under en sakrik diskussion, vill jag äfven i denna kammare framhålla de skäl, hvarför jag ansett det önskligt och nyttigt, att Riksdagens beslut i dag utfallit i hufvudsaklig öfverensstämmelse med utskottets förslag.

Att det behöfves reformer i fråga om de prästerliga bostadsförhållandena, därom äro alla ense. Och man är äfven ense så till vida, att alla torde erkänna, att det är alldeles för illa ställt för komministrarne, att de nu skola hafva hela byggnadsskyldigheten. Denna tunga är för dem ödesdiger i ekonomiskt afseende, och därigenom blir den också skadlig för deras verksamhet. Äfven torde man vara ense därom, att den nuvarande lagstiftningen behöfver moderniseras i fråga om byggnadsskyldigheten. Ty den nuvarande lagstiftningen, det är byggningsbalkens gamla paragrafer jämte några smärre ändringar, och dessa kunna nu icke längre tillämpas och tillämpas faktiskt icke. I stället har nu på detta liksom på åtskilliga andra områden trädt en praxis i strid mot gällande lag, och denna praxis borde väl föranleda en lag och en ordning. Det skulle utan tvifvel innebära en stor fördel, om det i detta afseende gäfves bestämda föreskrifter, hvarigenom säkerligen många tvister skulle kunna undvikas och förhållandena mellan boställsinnehafvarne och församlingarna för visso icke gifva anledning till de slitningar, om hvilka en föregående talare har yttrat sig.

Från många håll har äfven framkastats den tanken, att den tid snart borde vara kommen, då prästerna icke längre hade jordbruksboställen utan endast fri bostad med tillhörande trädgård. Ty prästerna äro så upptagna af sitt höga och viktiga värf, att de icke längre äro ägnade att blifva landtbrukare som förr i världen.

Dessa reformönsknningar förefinnas nu ganska allmänt, och därjämte uttalas äfven åtskilliga andra. Det är dock alldeles klart, att man icke kan genomföra några mera genomgripande reformer på detta

område, så länge de nu gällande löneregleringarna kvarstå, och den, som slutar först, gör det år 1916, och sedan fortsätta de ända upp till år 1940 och längre. Om man då på något sätt kan afhjälpa några af de svåraste missförhållandena redan nu, så torde det vara skäl att tänka därpå. Efter min åsikt har äfven ett steg i rätt riktning blifvit taget genom det förslag, som nu föreligger. Där införes i fråga om byggnadsskyldigheten en bestämd ordning, som i det hela taget öfverensstämmer med praxis, och hvarigenom egentligen inga skyldigheter och rättigheter rubbas i någon väsentligare mån. Där bestämmes sålunda som regel, att församlingen skall underhålla bostadshus och kyrkoherden ekonomibyggnaderna. Genom en sådan bestämmelse underlättas en utarrendering af boställena i hög grad, och en utarrendering af boställena blir för hvarje år alltmera nödvändig, ehuru den för närvarande betydligt försvåras därigenom, att församlingen skall underhålla en del af ekonomibyggnaderna och kyrkoherden en del. Genom den nu föreslagna bestämmelsen kommer således den reform, som syftar på, att pastor endast skall hafva fri bostad, att så småningom glida in i sitt rätta hjulspår.

Hvad komministrarne angår, så är det orätt att säga, att ingenting är gjordt för dem genom detta. Genom byggnadslånekassorna är ju åtskilligt gjordt, liksom äfven genom utskottets förslag till boställsordning, därvid den så kallade årsberäkningen ökats från 3 å 5 år för närvarande, till respektive 25 och 35 år. Däraf följer ju en stor lättnad, så att en komminister, som uppfört en nybyggnad och icke innehar bostället mera än några år, då han afyttrar — eller hans sterbhus, om han afider — får en betydlig del af utläggens ersatta. Detta skall ovillkorligen för honom vara en fördel. Hade därjämte de nu föreslagna byggnadslånekassorna blifvit beslutade, skulle han dels kunnat få låna pengar för billigare pris än nu och dels få säkrare betalningsterminer, än hans privata kredit kunnat åstadkomma.

Icke heller kan man säga, att dessa förslag lägga hinder för en fortgående reform, utan tvärtom böra de vid löneregleringsperiodens slut medföra en bättre utveckling med afseende å såväl komministrarnes ställning som byggnadsskyldigheten i dess helhet.

Jag tror för min del, att man nu icke kan gå längre än här gjorts. Ingen kan lifvigare än jag instämma i herr Redelii reservation med afseende å komministrarne. Det vore i hög grad önskvärdt, att man kunde befria dem från byggnadsskyldigheten, och om det kunde nu regleras på sådant sätt, att byggnadsskyldigheten öfver hufvud taget blefve öfverflyttad. Men då man icke kan få hvad man önskar, får man taga hvad man kan få. Jag anser därför, att det i alla fall vore ett framsteg, om utskottets förslag i det hela blifvit antaget, och icke heller vore det onyttigt utan tvärtom, om Första Kammaren i detta afseende ville uttala en opinionsyttring.

Herr Sörensson: Redan vid den föregående frågans behandling berörde generaldirektör Anderson frågan om boställenas utarrendering.

*Förslag till
ecklesiastikbo-
ställsordning.
(Forts.)*

*Förslag till
ecklesiastikbo-
ställsordning.*
(Forts.)

Jag ansåg mig då icke böra inlåta mig på något bemötande däraf, emedan denna sak synes mig höra samman med lagen om boställena och icke med frågan om lånekassorna.

Emellertid skall jag be att få uttala såsom min uppfattning, att det skulle vara till ofantligt stor fördel, om prästernas boställen kunde utarrenderas för längre tid. Ofta är jorden långt ifrån dålig och arealen är äfven ofta ganska stor, men utaf rent naturliga skäl kunna prästerna icke sköta sin jord så, som den borde skötas, äfven om man nu fränser, att de i allmänhet icke fullt förstå, huru jorden skall skötas, emedan de icke hafva öfning och erfarenhet i landtbruk. Ty man sköter icke i våra dagar ett jordbruk på samma enkla sätt som för 50 eller 100 år sedan, utan nu för tiden måste det drifvas på ett rationellt, ja vetenskapligt sätt, rent ut sagt.

En sådan sak som dränering t. ex. kan aldrig, ehuru den är högst viktig för landtbruket, förekomma på ett prästboställe, ty kyrkoherden tilltror sig icke att kunna bekosta en dränering och lika litet gör en arrendator det, då han ju har den utsikten att, därest kyrkoherden flyttar eller dör, förlora sitt arrende utan att få någon ersättning för sina uppoffringar i detta hänseende. Åtskilliga andra förbättringar vågar man sig icke heller på, så vida man icke är alldeles tvungen.

På grund häraf har prästlöneregleringskommittén utarbetat ett förslag till arrendelag, enligt hvilket prästboställena skulle kunna bortarrenderas på 10 å 20 år. Jag får därför rikta en vördsam anhållan till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, att detta förslag måtte tagas under öfvervägande, på det att det kunde blifva så ordnadt, att prästboställena genom myndigheternas försorg kunde utarrenderas, då de utan tvifvel skulle kunna inbringa mycket mera än de nu göra. Jag anser det nästan vara en nationalförlust, att de icke skötas på ett sådant sätt, som de borde och kunde skötas.

Just med hänseende till boställenas utarrendering synes mig den kungl. propositionen hafva varit särdeles lycklig, då den nämligen gjort bestämd skillnad mellan alla de hus, som äro nödvändiga för pastor till bostadshus, och alla de hus, som äro nödvändiga för jordbruket. Om denna lag antoges, blir det därför ofantligt lätt att ordna förhållandena mot hvad det nu är, då pastor skall bygga och underhålla en del af uthusen, och församlingen skall bygga och underhålla en del. Församlingen är mycket ofta välvillig emot prästen, och är det fråga om att bygga eller underhålla något mera än hvad församlingen är skyldig till, så drager den sig icke ofta för något sådant. Jag är dock icke öfvertygad om, att man skall vara lika välvillig, om det gäller att bygga ett hus för en arrendator, hvilket han skall begagna.

Vinner emellertid den kungl. propositionen framgång, så anser jag, att den mycket lyckligt löst frågan om förhållandet mellan de hus, som skola underhållas af församlingen, och de, som skola underhållas af pastor. Man kan då med myndigheternas medgifvande lägga

underhållsskyldigheten för jordbruksbyggnaderna på arrendatorn, naturligtvis mot ett mindre arrende. Och får prästen allenast fri bostad, så äro förhållandena därmed enligt mitt förmenande mycket redigare och klarare. Jag har därför yrkat bifall till den kungl. propositionen med några smärre af utskottet vidtagna förändringar.

Hvad beträffar komministrarne, så får jag säga, att jag inom prästlöneregleringskommittén ömmat för dem så mycket som möjligt. Jag vädjar dock till Första Kammaren, om det hade varit klokt utaf Kungl. Maj:t att nu komma med ett nytt förslag om, att församlingarna skola bygga åt komministrarne, då ett sådant förslag två gånger blifvit afslaget i Andra Kammaren. Jag är fullt förvissad om, att det hägrar såsom ett mål, och att det vid en ny lönereglering bestämdt kommer att upptagas såsom ett mål, att komministrarne afven skola få fri bostad, men det kan icke genomföras nu.

Herr statsrådet har redan påpekat, att det icke var riktigt, hvad en talare på norrlandsbänken sade, nämligen, att komministrarne icke fått någon hjälp. När man i lagförslaget utsträckt årsberäkningen från 5 till 35 år, och då man dessutom föreslagit inrättandet af byggnadslånekassor, så får man väl ändock icke säga, att de ingen hjälp fått.

Jag får därför yrka bifall till den 1:sta §:en utaf den ecklesiastika boställslagen, hvarom det nu närmast är fråga.

Herr Billing: Detta ärende har genom Andra Kammarens i dag fattade beslut förfallit för denna riksdag, och då kunde det ju tyckas, som om det icke vore mycket skäl att nu upptaga tiden med några yttranden. Denna fråga hörer dock till den, som icke kunna falla, så till vida som den nödvändigt måste upptagas änyo. Några få ord vill jag därför uttala.

Innan jag går in på själfva frågan, ber jag dock att få taga fasta på statsrådets nyss hafda yttrande, genom hvilket det gick en ton, som försäkrade mig om, att han icke ämnade låta frågan om lånekassorna förfalla, trots hvad som i dag har tilldragit sig, utan att han skall hålla fast vid tanken på dem. Den invändning, som är gjord emot förslaget om lånekassor, är ju endast, att de skulle blifva för dyrbara att förvalta. Däremot kan man ju dels invända, att de kanske icke behöfva blifva så dyrbara, som man från oppositionens sida antager, och dels kan man väl också tänka sig, att staten lika litet i detta fall som i andra skall anse det oförenligt med sin skyldighet att härvidlag lämna något bidrag.

Hvad nu den här föreliggande frågan beträffar, så är det egentligen tvenne hufvudsakliga intressen, som göra sig gällande. Det ena intresset är att få byggnadsskyldigheten klart och bestämdt fördelad, att få en förändrad delning emellan prästerskapets och församlingens byggnadsskyldighet. Det andra intresset, som icke nödvändigt sammanhänger med detta, är att få lagbestämmelser, som i ofrigt kunna reglera, hvad som nu är uti ett fullkomligt virrvarr.

*Förslag till
ecklesiastik bo-
ställsordning.
(Forts.)*

*Förslag till
ecklesiastikbo-
ställsordning.*
(Forts.)

Ty allt hvad vi hittills haft i fråga om lagbestämmelser är nu i ett sådant virrvarr, att där väl icke finnes någon sådan, som verkligen tillämpas eller kan tillämpas, utan förhåller det sig så, att afgörandet beror på de enskilde domarenas uppfattning. Den ene domaren bestämmer på ett sätt, den andre på ett annat.

Det är dessa två intressen, som böra tillgodoses. Ger man nu akt på frågans historia, så veta herrarne, att striden i allmänhet stått kring den förstnämnda frågan, nämligen om fördelningen af byggnadsskyldigheten, och man har egentligen aldrig kommit till någon öfverläggning om de öfriga lagbestämmelserna. Ty när, såsom i det nu föreliggande förslaget, 13 § och, som jag vill minnas, i de föregående lagförslagen den 14 § blifvit förkastad, har också allt det andra blifvit förkastadt.

Det har nu i dag visat sig, liksom alla föregående gånger, detta ärende förelegat, att man icke kan komma öfverens om en ny fördelning af byggnadsskyldigheten. Det är väl att befara, att i detta hänseende icke någon ändring inträder under den närmaste framtiden. Då synes det mig, som om det vore skäl att lämna själfva stridsfrågan därhän så länge, låta den hvila på bordet, till dess gynnsammare förhållanden för dess afgörande kunna inträda, men i stället samla sina bemödanden kring den fråga, om hvilken hittills egentligen icke varit någon strid och hvarom kanhända icke heller blifver någon så stor strid, nämligen att få alla de öfriga behöfliga bestämmelserna i lagen fastslagna. Ser man på det föreliggande lagförslaget, så skulle det — när jag undantager 13 § och kanske dessutom en eller annan paragraf, hvarom strid står — väl icke vara så omöjligt att komma till enighet rörande alla eller så godt som alla de andra paragraferna.

Hvad nu själfva byggnadsskyldigheten angår, så skall jag, då denna fråga nu icke kan hafva något aktuellt intresse, icke mycket fästa mig vid densamma. Men så mycket vill jag säga angående det kungl. förslaget, att detta förslag har en obestridlig förtjänst i den klarhet, med hvilken det fördelar byggnadsskyldigheten mellan församlingen och prästerskapet, så att det klart skiljes mellan den ena partens skyldigheter och den andras. Däremot kan jag icke, såsom här gjorts från ett och annat håll, tillmäta det så stora förtjänster däruti, att det skulle hafva så väsentligt förbättrat villkoren eller utsikterna för prästbostälernas utarrendering. Någon lättnad eller någon förbättring i det afseendet kan det möjligtvis medföra, men den är icke af någon väsentlig natur.

Men mot det kungl. förslaget har jag två anmärkningar. Den ena är den, att förslaget åstadkommer den af mig nyss beprisade klarheten därigenom, att det lägger en ökad skyldighet på prästerskapet, och det är ju rätt enkelt att på det sättet klarera saken, att man afgör den till den ena partens fördel, och till den andra partens nackdel. Det är icke en så obetydlig sak, hvarom fråga är. Ty dessa nya hus, som läggas under prästerskapets byggnadsskyldighet, äro ju mycket dryga kostnader dragande hus. Den siste ärade

talaren uttalade sin stora belåtenhet med det kungl. förslaget. När han det gjorde, kunde jag icke underlåta att tänka: ja, det är skåningen, som talar och som icke vet, huru skon kan klämma. Men den, som i likhet med mig icke blott är skåning, utan också har varit biskop i ett nordligt stift, den lär icke vilja med så stor lätthet tala om den ökade byggnadsskyldighet, som här är lagd på prästerna. Ty den är verkligen icke ringa.

Den andra anmärkningen jag vill göra mot det kungl. förslaget är, att tanken på lindring af komministrarnes byggnadsskyldighet icke fullföljts. Jag vet mycket väl, att detta icke skett därför, att man icke har medlidande med komministrarne eller icke vill göra, hvad man kan för dem; utan man har så gjort helt enkelt af det skälet, att man icke haft ringaste utsikt till att i detta hänseende kunna åstadkomma det, som man önskar. Men de två kyrkomöten, som haft denna fråga till behandling, hafva ju båda två medgifvit en ökad byggnadsskyldighet för kyrkoherdarne, endast under villkor att en motsvarande lindring beredd komministrarne. Därför föreställer jag mig, att den synpunkten i allt fall icke bör lämnas därhän, utan att man bör hålla fast vid den såsom ett mål, som man kanhända icke kan vinna denna gång, men möjligen i framtiden. Första Kammaren har också förut häfdat den ståndpunkten.

Det är tydligt för mig, att det önskvärdaste vore, om bifall kunde vinnas åt herr Redelii reservation, därför att den upptager lindring för komministrarna, och jag skulle utan tvekan yrka bifall till denna reservation, om jag hade den allra ringaste förhoppning, att man under den närmaste framtiden skulle kunna vinna det, som med densamma afses. Men då jag icke det tror, skall jag på denna grund — och allenast på denna grund — afstå från att yrka bifall till denna reservation. Men det är vidare för mig omöjligt, på grund af de utaf mig anmärkta brister, att yrka bifall till den kungl. propositionen eller, hvilket är i hufvudsak detsamma, till utskottets förslag. Det kan jag icke. Hvad vill jag då göra? Jo, det jag vill ha fastslaget, det är, att då striden alltid gällt fördelningen af byggnadsskyldigheten och då det icke visat sig några utsikter att få den striden bilagd, så torde det riktigaste vara, att man låter de nu bestående förhållandena gälla tills vidare, till dess man kan i dem få ändring, och således lämnar frågan om byggnadsskyldighetens fördelning, d. v. s. själfva stridsfrågan, åt framtiden, men att man i stället upptager den andra frågan eller, rättare sagdt, de andra frågorna, nämligen alla de spörsmål, som röra ordnandet af förhållandena för öfrigt, så att man måtte komma ifrån den nuvarande ställningen, att ingen lag finnes, som tillämpas eller kan tillämpas, utan allt öfverlämnas åt godtycket eller — jag vill icke säga godtycke, som är ett fult ord — åt det subjektiva tycket. Därför skulle jag för min del vilja vördsamt hemställa till statsrådet, om han icke skulle vilja taga i öfvervägande, huruvida det icke vore skäl att fränskilja själfva den stora oslitliga tvistefrågan och samla sina

*Förslag till
ecklesiastik-
ställesordning.
(Forts.)*

*Förslag till
ecklesiastikbo-
ställsordning.*
(Forts.)

krafter på lösningen af de många andra frågorna. Ett yrkande i denna väg innehålles i den af herrar Falk och E. L. Petersson afgifna reservation, hvilken innebär, att det i afseende å byggnadsskyldigheten för närvarande skulle blifva som det är, men att för öfrigt förhållandena skulle ordnas i öfverensstämmelse med hvad nu här är föreslaget. Häremot har jag icke något att erinra. Om också genom bifall till denna reservation icke vinnes någonting för ögonblicket — jag menar någonting aktuellt — så har dock Första Kammaren därigenom gjort ett uttalande, som kan hafva sin betydelse.

Jag anhåller att få yrka bifall till herrar Falks och E. L. Peterssons reservation.

Herr Häglund: Jag skall endast be att med några ord få bemöta de anmärkningar, som riktats mot mitt anförande.

Här har från ett håll invändts, att kyrkoherdarne skulle genom den här föreliggande boställsordningen få ett mindre antal byggnader, än hvad de nu hafva enligt gällande lag. Det skulle nämligen blifva deras skyldighet att bygga och underhålla stall och ladugård. Ja, så är förhållandet visserligen. Men ser man på stadgandena i byggningsbalken, så finner man, att församlingen nu endast har sju laga hus att bygga och underhålla, under det att denna boställsordning i stället ålägger församlingen att bygga åtta hus. Ser man då på storleken och beskaffenheten såväl af de hus, som föreslås af den föreliggande boställsordningen, som af dem, hvilka äro lagstadgade i byggningsbalken, så måste man väl erkänna, att de hus, som enligt gällande lag skola byggas, äro mycket mindre och mycket billigare att uppföra och underhålla än de, hvilkas uppförande och underhåll enligt föreliggande förslag åligga församlingen.

Det har vidare framhållits, att komministrarne skulle få en lindring därigenom att byggnadsären skulle beräknas till 35, och att de genom de föreslagna lånekassorna skulle kunna komma i tillfälle att få upptaga lån för byggnaderna. Ja, jag medgifver, att det är en lindring för komministrarne *inbördes*. Men gent emot komministrarne såsom kår hafva hvarken församlingarna eller staten lämnat någon som helst lindring eller hjälp.

Det har vidare, beträffande den af mig omnämnda sätesbyggningen på två å tre rum och kök, som skulle af komministern uppföras på fem år, anförts, att man skulle kunna få den uppfattningen, att då fem år gått, skulle komministern hafva skyldighet att öka på denna stugubyggnad med några rum till. Så är emellertid icke förhållandet, utan gällande lag säger, att då den af ålder förfaller, skall man ombygga och reparera, och det lærer väl icke blifva om fem år, utan dröjer väl 40, 50, 60 år.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till herr Redelii reservation.

Efter det öfverläggningen ansetts härmed slutad, godkändes den förevarande paragrafen.

2 §, *öfverskriften till I kap. äfvensom 3—10 §§.*

Godkändes.

11 §.

Herr Annerstedt: Med anledning af kammarens angående det föregående betänkandet fattade beslut, hvarigenom förslaget om lånekassor afslagits, måste för konsekvensens skull 11 § erhålla den lydelse, som den har i Kungl. Maj:ts förslag, hvarför jag tillåter mig yrka bifall till 11 § i Kungl. Maj:ts förslag. Förhållandet är nämligen det, att för att få plats för de bestämmelser, som skulle inflyta i denna författning, då man afslog lånekassorna, så behöfde man rum för en ny 19 §, och öfverflyttade därför bestämmelserna i 19 § i Kungl. Maj:ts förslag till den 11 §. För att det nu icke skall blifva ett tomrum på 19 §:s plats, måste man återföra 11 och 19 §§ till den lydelse, de hade i Kungl. Maj:ts förslag, hvarför jag yrkar, att 11 § måtte antagas med den lydelse den har i Kungl. Maj:ts förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att i afseende på den nu föreliggande paragrafen endast yrkats, att motsvarande paragraf utaf Kungl. Maj:ts förslag i ämnet skulle godkännas.

Sedermera gjordes propositioner, först på paragrafens godkännande enligt utskottets förslag samt vidare på bifall till nyssnämnda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

Öfverskriften till II kap. äfvensom 12 §.

Godkändes.

13 §.

Herr Petersson, Lorentz: På grund af hvad jag förut anfört ber jag få yrka bifall till den af mig och herr Falk afgifna reservationen.

Friherre Beck-Friis: Jag anhåller att få yrka bifall till den af herr Redelius afgifna reservationen.

Herr Annerstedt: Med anledning af det yrkande, som blifvit framställt af herr Petersson vid 13 §, ber jag att få fästa kammarens uppmärksamhet därpå, att, sedan kammaren antagit 8 § i utskottets med Kungl. Maj:ts i allt väsentligt öfverensstämmande förslag, kammaren icke kan antaga 13 § i enlighet med herr Peterssons

*Förslag till
ecklesiastik bo-
ställsordning.
(Forts.)*

*Förslag till
ecklesiastikbo-
ställaordning.
(Forts.)*

förslag, om icke kammaren vill högst väsentligt öka församlingens byggnadsskyldighet. Det är nämligen så, att sätesbyggnaden efter Kungl. Maj:ts och utskottets förslag är någonting vida mer betungande än sätesbyggnaden sådan som byggningsbalken beskriver denna byggnad. Med anledning af detta förhållande har Kungl. Maj:ts föreskrifvit den reglering af byggnadsskyldigheten, som är föreslagen i den nu föredragna 13 §, och om vi skulle, med bibehållande af de föregående paragraferna oförändrade, införa den af herr Petersson föreslagna lydelsen af 13 §, så skulle, på sätt af allmogerepresentanterna i utskottet med mycken styrka framhållits, församlingen högst väsentligt betungas i jämförelse med hvad nu är förhållandet. På grund häraf anser jag det vara riktigtast, att kammaren godkänner 13 §, sådan denna paragraf af utskottet föreslagits.

Med anledning af herr Redelii förslag borde jag endast behöfva åberopa hvad utskottet mot detsamma anfört, nämligen att det väl icke kan anses vara riktigt att stifta en lag på sådant sätt, att den icke kan börja tillämpas förr än en tio eller femton år härefter, hvartill kommer, att man med all sannolikhet, då lagen skall börja tillämpas i sammanhang med de nya löneregleringarna, måste gifva densamma ett annat innehåll. Ty huruvida dess bestämmelser i afseende å byggnadsskyldigheten skola kunna förenas med de nya löneregleringarna är en fråga, hvars besvarande icke står i vår förståelse. Jag tror därför, att kammaren handlar riktigtast, om den godkänner 13 § med den lydelse den har i utskottets förslag.

Herr Hägglund: Jag skall be att, med åberopande af hvad jag nyss hade äran anföra, få yrka bifall till herr Redelii reservation i fråga om lydelsen af 13 §.

Herr Billing: Utskottets ordförande hade naturligtvis rätt däruti, att, om man, efter att hafva antagit 8 §, bifaller herr Peterssons m. fl. reservation, församlingarnas byggnadsskyldighet skulle utvidgas utöfver hvad nu gällande lag bjuder. Det har han naturligtvis rätt i, därför att nu gällande lag säger, att ett kyrkoherdeboställe skall hafva en »stufva» och två kamrar, och här är föreskrifvet mera. Men det vet den ärade ordföranden lika väl som jag, att den gamla lagbestämmelsen väl icke tillämpas på något ställe i vårt land, samt att hvad här fastslås i 8 § är i hufvudsak ingenting annat än hvad som redan är och i långliga tider varit gällande praxis. Ty det lär väl ingen församling på mycket lång tid hafva byggt en bostad med en »stufva» och två kamrar åt en kyrkoherde.

Jag anser det därför icke vara omöjligt att, oaktadt vi antagit 8 §, vi i allt fall skulle kunna bifalla herr Peterssons m. fl. reservation.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr vice talmannen, som öfvertagit ledningen af kammarens förhand-

lingar, att beträffande förevarande paragraf under öfverläggningen yrkats: 1:o) att den samma skulle godkännas enligt utskottets förslag oförändrad; 2:o) att paragrafen måtte godkännas med den lydelse, som angäfvos i den af herr Redelius vid utlåtandet afgifna reservation; och 3:o) att paragrafen skulle godkännas med den af herr Petersson, Lorentz, föreslagna ändring, att mom. 1 skulle erhålla den lydelse, som angifvits i den af honom och herr Falk vid utlåtandet afgifna reservation.

*Förslag till
ecklesiastikbo-
ställsordning.
(Forts.)*

Härefter gjorde herr vice talmannen propositioner jämlikt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till det under 3:o) här ofvan upptagna yrkande vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till utskottets förslag oförändradt, uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som godkänner 13 § i särskilda utskottets förslag till ecklesiastik boställsordning med den af herr Petersson, Lorentz, föreslagna ändring, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes ifrågavarande § enligt utskottets förslag oförändrad.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 62;

Nej — 30.

14 och 15 §§.

Godkändes.

16 §.

Herr Annerstedt: Med anledning af beslutet angående länekassor torde 16 § erhålla den lydelse den har i Kungl. Maj:ts för-

*Förslag till
ecklesiastik-
boställsord-
ning.*
(Forts.)

slag, hvadan jag får yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag i afseende å denna paragraf.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr vice talmannen, att annat yrkande därunder ej framstälts, än att Kungl. Maj:ts förslag i ämnet skulle godkännas.

Sedermåra gjordes propositioner, först på paragrafens godkännande i enlighet med utskottets förslag samt vidare på bifall till nyssnämnda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

17 och 18 §§.

Godkändes.

19 och 21 §§.

Motsvarande paragrafer af Kungl. Maj:ts förslag i ämnet godkändes på därom af herr *Annerstedt* framställda yrkanden.

Öfverskriften till III kap. samt 22 och 23 §§.

Godkändes.

Vid härefter paragrafvis skedd föredragning af återstående paragrafer i det föreliggande förslaget blefvo dels, på därom af herr *Annerstedt* framställda yrkanden, följande paragrafer godkända med den af Kungl. Maj:t föreslagna lydelse, nämligen 24, 33, 40, 46, 49, 51, 54, 57, 60, 65 samt 74—76 §§, dels ock öfriga paragrafer i utskottets förslag med tillhörande kapitalrubriker godkända oförändrade.

Herr *Annerstedt* erhöi på begäran ordet och yttrade: Af samma anledning, som nyss angafs, torde kammaren böra godkänna 19 §, sådan den lyder i Kungl. Maj:ts förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning antog kammaren en 78 § med den lydelse 78 § af Kungl. Maj:ts förslag i ämnet utvisade.

Ingressen och rubriken.

Godkändes.

Utskottets i utlåtandet gjorda hemställan.

Förklarades besvarad genom kammarens beslut vid föredragningen af författningsförslaget.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 2 och 5 i denna månad bordlagda memorial och utlåtanden:

n:o 74, om anvisande af de i regeringsformens 63 § föreskrifna kreditivsummor,

n:o 75, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående bildande af en lånefond för rederinäringens understödjande, och

n:o 76, i anledning af väckta motioner om pension åt vice häradshöfdingen J. M. Stuart,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

Vid förnyad föredragning af bevillningsutskottets den 2 och 5 innevarande månad bordlagda betänkande n:o 50, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse af § 9 mom. 3 i tulltaxeunderrättelserna, biföll kammaren hvad utskottet i detta betänkande hemställt.

Föredrogs å nyo bevillningsutskottets den 2 och 5 innevarande maj bordlagda betänkande n:o 51, i anledning af väckta motioner rörande tullen å sirup och melass m. m.

Om utredning i syfte att utveckla tillverkningen af sirup.

Punkten 1.

Herr Tillberg: Med min motion har jag afsett att föreslå Riksdagen att i hufvudsak antaga samma system för beskattning af sirup, som nu är gällande i Tyskland. Tyskarne hafva genom tullar lagat så, att de tillverka inom sitt land icke blott sitt socker, utan äfven all sirup, som konsumeras inom landet. Det var för omkring 15 år sedan, som lagstiftning i sådant syfte tillkom i Tyskland. Då infördes årligen till Tyskland omkring 10,000 ton sirup, nu importerar i själfva verket icke mera än några få tusen kilogram. I Sverige har man principiellt accepterat samma beskattningssystem, som tyskarne använda beträffande sockret. Som herrarne veta, pågår nu arbete inom den s. k. sockerbeskattningskommittén för att utreda, huruvida vi icke skola öfvergå till det s. k. produktbeskattningssystemet beträffande sockret. Det är också bekant, att vi för närvarande, tack

*Om utredning
i syfte att ut-
veckla till-
verkningen af
sirup.*
(Forts.)

vare våra tullar, tillverka i det närmaste allt det socker, som vi konsumera. Däremot importerade vi år 1902 17,000 ton sirup till ett värde, om jag får använda 1901 års beräkningsgrund, af 20 öre per kilogram, d. v. s. omkring 3 $\frac{1}{2}$ millioner kronor. Jag har för min del trott, att det skulle vara välbetänkt, om vi gjorde systemet fullständigt och lagade, att vi finge samma betydliga sirupsfabrikation som tyskarne, men det har framgått under arbetet i utskottet, att frågan ej är af den enkla beskaffenhet, som jag ansett. Så t. ex. har det visat sig, att utskottet haft den åsikt, att sirupstillverkningen här i landet skulle, därest vi tillverkade sirup direkt af sockerbeter, drabbas af samma accis, som nu är gällande med afseende å tillverkningen af socker. Under sådana omständigheter har jag förenat mig med de herrar, hvilka ansett, att frågan bör få en utredning genom Kongl. Maj:ts försorg, och jag ber alltså, herr greve och talman, att få yrka bifall till den af herr Nisser m. fl. framställda reservation, hvori hemställas, »att Riksdagen i anledning af förevarande motioner måtte besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det tacktes Kungl. Maj:t låta utreda, om och under hvilka villkor i beskattningsafseende en tillverkning af sirup skulle inom landet kunna i större omfattning komma till stånd, särskildt af sådan sirup, som tillverkas direkt af hvitbeter (i Tyskland kallad Rübensirup), samt för Riksdagen framlägga resultatet af denna undersökning och förslag till de åtgärder, som för vinnande af nämnda syfte kunna anses erforderliga.»

Herr Dickson: Huruvida någon skrifvelse bör afåtas eller icke, kan ju synas temligen likgiltigt, då frågan otvifvelaktigt kommer att beröras af den utredning, som sockerbeskattningskommittén har till uppgift att åstadkomma. Men jag skall emellertid be att få belysa några förhållanden.

Den nuvarande beskattningen af inhemskt socker är så anordnad, att skatten beräknas efter betorna, som användas vid sockertillverkningen, vare sig sockret är fast eller flytande, och det enda undantag, som göres, är för melass, som användes för eget behof, d. v. s. som en landtbrukare af egna betor framställer för att själf konsumera. Om man således skulle vilja anlägga en fabrik för tillverkning af endast melass, som är i fråga, skulle denna tillverkning drabbas af en skatt, som — den är svår att beräkna — skulle utgöra ungefär lika mycket som tullen. Detta är naturligtvis ett missförhållande, som, när uppmärksamheten fästats därpå, bör rättas, och sätten kunna vara många. Om, såsom Riksdagen ifrågasatt, sockersbeskattningen ordnas på det viset, att det blir en fabrikat- eller konsumtionsskatt, är det ju det allra enklaste, att man icke lägger någon accis på sirup och behåller den nuvarande tullen. Då tror jag, att en tull af 10 öre skall vara tillräckligt skyddande för industrien. Det omnämnes i utskottets utlåtande, att sirup kan köpas utomlands till och med för 10 öre per kilogram, och då skulle man kunna tycka, att en skattesats af 100 procent på varans värde skulle vara tillräck-

ligt skyddande. Motionärerna hafva ifrågasatt en väsentligt högre tull, men tyckas hafva velat förknippa den med en accis på inhemsk tillverkning af sirup. Man kan nu välja mellan dessa båda sätt, men om man besinnar, att sirup är en sämre vara än socker, att priset är lägre, och att denna sämre och billigare vara egentligen användes af de mindre bemedlade, tyckes det, som om man ej borde välja ett sätt, som skulle betydligt fördyra denna vara. Motionärernas förslag om en accis på den inhemska varan och högre tull synes mig därför icke vara att förorda.

Om utredning i syfte att utveckla tillverkningen af sirup.
(Forts.)

Jag tror, som sagdt, att frågan kommer att lösas, vare sig man aflåter en skrifvelse eller icke, men jag anser emellertid, att utskottet haft goda skäl för sitt afstyrkande, och ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Friherre Klingspor: Jag skall be att få hemställa, att förevarande betänkandes båda moment, 1) och 2), måtte få på en gång behandlas.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Efter det äfven *punkten 2* föredragits, yttrade

Friherre Klingspor: Sedan denna fråga nu blifvit af motionären herr Tillberg belyst och därefter af herr Dickson närmare utlagd, kan jag fatta mig kort. Af herr Dicksons utläggning finna herrarne det bestyrkt, att denna fråga har en icke så liten räckvidd; och att det är nödvändigt, om vi skola tänka oss kunna få en afsevärd sirupsproduktion af betor, att de nuvarande förhållandena ändras, har ju äfven framgått af det redan anförda. Jag har tänkt, att det ur jordbrukssynpunkt skulle vara af ganska stort intresse, att denna fråga komme fram, men den är naturligtvis ännu i så oklart skick, att vi hoppats och räknat på, att chefen för jordbruksdepartementet skulle välvilligt taga hand om den och göra de utredningar, som behövas för utrönande af, huru frågan skall framläggas, så att den kan ur jordbrukssynpunkt omfattas. Vi hafva hört från Tyskland, att där på vissa trakter förekommer en mängd mindre sirupfabriker, en del till och med afseende endast husbehöfvets fyllande. Kunde en sådan fabrikation komma till stånd äfven hos oss, skulle sockerbetodlingen blifva väsentligt mera utbredd, särskildt till andra delar af vårt land än för närvarande, och vårt jordbruk sålunda få större fördel och nytta därpå än nu, då betorna icke tagas i anspråk för annan industri än sockertillverkning. Ur den synpunkten hafva vi önskat, att utredning måtte komma till stånd, och detta är anledningen till förslaget om skrifvelse. Nu är ju möjligt, att detta förslag icke vinner Andra Kammarens bifall, och att det sålunda icke kommer att blifva någon skrifvelse, såsom den andre talaren också antydde; men i alla fall ber jag, att herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartemen-

Om utredning i syfte att utveckla tillverkningen af sirup.
(Forts.)

tet måtte omfatta saken med välvilligt intresse, så att vi sedermera må kunna få den utredning, som är nödvändig för bedömande af, om icke detta är för vårt jordbruk en ganska viktig angelägenhet, som bör föras fram.

Ur den synpunkten ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr vice talmannen, att i afseende på nu föredragna punkter yrkats, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock af friherre *Klingspor*, att kammaren med afslag å utskottets hemställan, måtte antaga det förslag, som innefattades i den vid betänkandet fogade reservation.

Sedermera gjordes propositioner enligt dessa yrkanden och förklarades propositionen på bifall till friherre *Klingspors* förslag vara med öfvervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning af bevillningsutskottets den 2 och 5 i denna månad bordlagda memorial n:o 52, i anledning af återremiss af bevillningsutskottets memorial n:o 48 i fråga om tiden för giltigheten af den af Riksdagen antagna förordningen angående en särskild stämpelafgift för punsch m. m., biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemställt.

Lagförslag om inskränkning i inmutningsrätten.

Föredrogs å nyo sammansatta stats- och lagutskottets den 1 och 2 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 7, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning af hvad i lagen den 6 juni 1902, innefattande inskränkning i inmutningsrätten, är stadgad.

Herr Åkerman: Som tiden är så långt framskriden och då jag för öfrigt, när denna fråga för snart ett år sedan förelåg i Riksdagen, sökte fullständigt framhålla de skäl, som talade mot det af enskild motionär då framställda och af utskottet tillstyrkta yrkandet, vill jag nu icke upptaga kammarens tid med att mera detaljeradt ingå på frågan, utan skall jag inskränka mig till att konstatera, att olägenheter, som jag då framhöll, verkliga under det gångna året inträffat.

Det är ej nog med, att denna anordning gifvit upphof till åtskilliga besvärsmål, af hvilka, så vidt kommerskollegium blifvit delgifvet, icke alla ännu blifvit slutligt afgjorda; utan det har ock inträffat, att i följd af denna lag tvister uppstått rörande en under året upptäckt, synnerligen vacker kopparmalmsfyndighet af betydande ut-

sträckning. I stället för att, om inmutningsrätten varit fri i Norrbotten som i andra provinser, upptäckaren fått inmuta fyndigheten i fråga, hafva nu från två skilda bolag till Kungl. Maj:t ingifvits ansökningar om rätt att tillgodogöra sig densamma. Sedan dessa ansökningar remitterats till kommerskollegium, föreslog kollegium i sitt underdåniga utlåtande, att, med hänsyn därtill att här ifrågavarande lag upphörde att gälla redan den 15 maj 1903, hela frågan måtte få hvila, till dess att upptäckaren kunde blifva i tillfälle inmuta ifrågavarande fyndighet, men att, om däremot meningen vore, att lagen skulle prolongeras, kronan måtte inmuta sagda fyndighet för att sedan låta upptäckaren, om han kunde styrka sig vara detta, erhålla en mot inmutningsrätten svarande fördel af upptäckten. Kongl. Maj:t lämnade därefter i nådig skrifvelse kollegium uppdrag att låta för kronans räkning inmuta denna fyndighet; men i den nådiga skrifvelsen nämndes intet därom, huruvida meningen vore att låta upptäckaren erhålla någon vedergällning. Om nu meningen är, att kronan skall behålla denna fyndighet, dock icke, förmodar jag, för att själf bryta densamma utan för utarrendering, så vinner ju staten visserligen en fördel, i det staten disponerar ej blott jordägareandelen utan äfven den andel, som eljes skulle hafva tillfallit inmutaren. Men för min del kan jag ej finna annat än att ett sådant förfarande skulle vara minst sagt hårdt mot upptäckaren. Blir åter saken så ordnad, som kommerskollegium föreslagit, att upptäckaren tillerkännes en mot inmutningsrätten svarande fördel, då vinner ju staten ingenting. Man ser här af hurusom trassel och svårigheter vållas af inmutningsrätterns upphäfvande i Norrbotten. Att för öfrigt denna undantagslag verkar därhän, att allt intresse försvinner för uppletande af malmfyndigheter å kronans mark i Norrbotten, är en själfklar sak; och lika gifvet är det i mina ögon, att det är icke till fördel utan till nackdel att ej få reda på, hvad den svenska jorden innehåller i malmfyndigheter.

Under sådana förhållanden och då jag befarar, att en prolongation af denna lag skulle leda till ytterligare olägenheter, särskildt till ett stillastående i afseende å upptäckandet af malmfyndigheter, måste jag, såsom därjämte en gifven motståndare till all socialism och således äfven till statssocialismen, anhålla om afslag å utskottets hemställan i denna fråga.

Herr statsrådet Berger: Lagen af 6 juni 1902, om hvars fortsatta tillämpning nu är fråga, tillkom på grund af 1902 års Riksdags initiativ. Det var *Riksdagen*, som begärde denna provisoriska lagstiftning. Man ansåg nämligen densamma vara af nöden, till dess Kungl. Maj:t kunde hinna fullständigt utreda, huruvida och i sådant fall till hvilken omfattning inmutningsrätten borde i Norrbottens län upphävas eller tills vidare suspenderas. Jag tillåter mig nu antaga, att 1903 års Riksdag gillar eller åtminstone är villig att taga konsekvenserna af 1902 års Riksdags ifrågavarande beslut, och att följakt-

*Lagförslag
om inskränkning
i inmutningsrätten.
(Forts.)*

ligen Riksdagen låter det år 1902 införda provisoriska tillståndet vara gällande, till dess den åsyftade utredningen föreligger färdig. Andra Kammaren har redan fattat beslut i denna riktning genom att bifalla utskottets hemställan.

Herr Wijk: Jag vill gärna gifva den förste ärade talaren rätt däri, att detta provisoriska tillstånd är högst obehagligt — det erkänner jag till fullo, likasom jag uttalade samma åsikt, då denna fråga i fjor var före. Men då Riksdagen nu förra året beslutit detta provisorium i afvaktan å en förändrad lagstiftning i frågan och Kungl. Maj:t meddelat att något dylikt ändringsförslag ej hunnit utarbetas till denna riksdag, kan jag ej finna annat än, att man måste bifalla Kungl. Maj:ts här gjorda och af utskottet tillstyrkta hemställan. Jag yrkar därför bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt samt vidare på afslag därå, och förklarades den förra propositionen, hvilken förnyades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning af sammansatta stats- och lagutskottets den 1 och 2 i denna månad bordlagda utlåtande och memorial:

n:o 8, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af den kronan tillkommande jordägareandel i grufva, och

n:o 9, angående anvisande af ersättning till utskottets sekreterare,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

*Ifrågasatt
förbud mot utskänkning af
öl å lägerplatser.*

Föredrogs å nyo Första Kammarens tillfälliga utskotts den 1 och 2 innevarande maj bordlagda utlåtande n:o 17, i anledning af Andra Kammarens beslut angående skrifvelse till Konungen med anhållan om förbud mot utskänkning af öl på lägerplatser m. m.

Friherre Palmstierna: Första Kammarens tillfälliga utskott har här instämt i Andra Kammarens hemställan om en skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om förbud mot all utskänkning af öl å lägerplatser och inom kasernområden. I betänkandet har utskottet tillåtit sig hänvisa till motionen i ämnet och det af Andra Kammarens vederbörande utskott däröfver afgifna utlåtande såsom för en och hvar tillgängliga. Nu kan jag föreställa mig, att i den vid Riksdagen för tillfället rådande brådskan icke hvar och en hunnit studera dessa

handlingar; och skall jag därför tillåta mig meddela några brottstycken af detta Andra Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande. Det omtalas där å sid. 3 och 4, hurusom Riksdagen år 1901 i sin skrivelse angående ny härordning m. m. äfven framhöll såsom ett önskemål, att utskänkning af rusdrycker inom kasernområden och mötesplatser, så långt möjligt vore, inskränktes, och vidare hurusom Riksdagen i särskild skrivelse den 30 april 1902 anhöll, att Kungl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida ej i marketenteri å lägerplats, där värnpliktige undergå vapenöfning, utskänkning af vin, öl och porter, där den ej sker i sammanhang med värdshusrörelse vid måltider till spisande gäster, må kunna undvaras och därför böra förbjudas, samt, i händelse det skulle visa sig, att så ej kunde ske och hinder för dylikt beslut mötte, huruvida ej utskänkningen å dessa platser af vin och malt-drycker lämpligen må kunna inskränkas.

*Ifrågasatt
förbud mot ut-
skänkning af
öl å läger-
platser.
(Forts.)*

Med anledning af denna skrivelse har Kungl. Maj:t infordrat yttranden från Kungl. Maj:ts befallningshafvande samt från regementschefer och militärbefälhafvare. Sedan den mängd yttranden, som sålunda inkommit, undergått vederbörlig behandling, utfärdade Kungl. Maj:t uti kommandoväg, såväl för landt- som för sjöförsvaret, bestämmelser i ämnet. Kungl. Maj:t har därvid, enligt min uppfattning, gått Riksdagens önsknings synnerligen långt till mötes. Där är nämligen bestämdt, att från och med i år får å öfningsplatser, som icke äro belägna i eller invid garnisonsort, icke äga rum någon utskänkning af vin och porter; att öl där får utskänkas blott vid tiderna för manskapets middags- och aftonmåltider under en och en half timme hvardera gången, tiden för måltiden däri inbegripen; att denna utskänkning får ske endast till förtäring på stället glas- eller muggvis åt personer, tillhörande vederbörligt regemente, eller åt öfriga personer, hvilka besöka öfningsplatsen i offentligt uppdrag eller där hafva sysselsättning för regementets räkning; att andra personer icke få, under de tider öl serveras, uppehålla sig i marketenteriet; att vederbörande chef äger föreskrifva de ytterligare inskränkningar beträffande ölutskänkningen, som af omständigheterna kunna påkallas; att i marketenteriet skall städe finnas att tillgå såväl svagdricka som mjölk, kokadt kaffe och läskedrycker, såsom vatten, saft o. s. v., likasom därstädes skola tillhandahållas smörgåsar, kaffebröd m. m. dylikt, som af manskapet röner mera allmän efterfrågan; samt att kontrakt angående marketentierörelse får upprättas blott för ett år i sänder; hvarförutom Kungl. Maj:t befallt, att för hvarje kalenderår skola afgifvas rapporter, huru dessa bestämmelser verkat, till utränande af huruvida man skulle behöfva antingen ge efter något eller skärpa desamma. Beträffande kasernområden, belägna i eller invid garnisonsort, ha vederbörande chefer tillerkänts viss mera utsträckt beslutandefrihet, med hänsyn därtill att i kasernområdets närhet kan finnas utskänkning af spritdrycker.

Då således, i anledning af Riksdagens skrivelse i fjor, Kungl. Maj:t, efter inhämtande af utlåtanden från alla håll, utfärdat bestäm-

*Ifrågasatt
förbud mot ut-
skänkning af
öl & läger-
platser.
(Forts.)*

meler i afseende å utskänkning af öl och maldrycker, hvilka bestämmelser måste anses mycket stränga, då Kungl. Maj:t sålunda visat sig vilja i hög grad tillmötesgå Riksdagens önskan, och då dessa nya bestämmelser ännu knappt hunnit tillämpas — de trädde nämligen i kraft den 1 i denna månad, då trupperna ryckte in — så tillåter jag mig uppställa den frågan, om Riksdagen i år åter bör skriva till Kungl. Maj:t i ämnet. Jag vill nu ej gå in på den frågan, att den här föreslagna skrivelsen afser ett absolut utskänkingsförbud, utan jag hemställer endast, om det kan anses höfligt, att, då Kungl. Maj:t på detta sätt tillmötesgått Riksdagens i fjor uttryckta önskan och äfven stadgat om rapporters afgifvande hvarje år, man, innan ännu någon erfarenhet vunnits om verkningarna af Kungl. Maj:ts beslut, skulle åter aflåta en skrivelse i ämnet till Kungl. Maj:t. Mig synes detta *icke* lämpligt; och ber jag därför att få yrka afslag å utskottets hemställan.

Herr Dickson: Den förre ärade talaren har redan framhållit, att Kungl. Maj:t, i anledning af fjorårets riksdagsskrivelse, så sent som i januari månad detta år meddelat synnerligen restriktiva bestämmelser i ämnet. Blott under tre timmar af dygnet får öl försäljas; och denna försäljningstid är delad i två perioder, en vid middagsmåltiden och en vid kvällsmåltiden. Dessa bestämmelser hafva ännu icke hunnit blifva pröfvade. Redan dessa bestämmelser synas mig, som sagdt, mycket stränga; att nu vilja förbjuda *all* utskänkning af öl inom lägerplatser och kasernområden synes mig allt för strängt. Man är underkastad att öfva sig i vapnens bruk, men skall man äfven underkasta sig ett sådant förmynderskap, att ej en man på 20 år skall få själf pröfva, om han bör dricka ett glas öl eller icke?

Det är dessutom att märka en annan sak; ett bifall till detta skrivelseförslag skulle säkerligen föranleda vissa svårigheter. Nu söka regementscheferna ordna saken så, att manskapet skall hafva tillfälle att inom kasernområdet på lägerplatsen, där de befinna sig under säker uppsikt, få smaka litet öl. När de kunna få detta sitt behof tillfredsställt inom kasernområdet, äro de ej utsatta för någon frestelse att söka få förtäring på annat håll, där de dels icke skulle befinna sig under uppsikt och dels lätt torde frestas att förtära starkare drycker. De bestämmelser, som nu meddelats, äro således i viss mån ägnade att särskildt befordra nykterhet och ordning. En allt för restriktiv bestämmelse åter framkallar alltid hos en del människor begär att kringgå förbudet; och, om man för längre tid stänger manskapet från erhållande af maldrycker, är frestelsen för dem så mycket större både att öfverträda förbudet och att därvid gå till öfverdrift. Jag tror det således vara menligt att gå så långt, som utskottet här föreslagit; och ber därför att få yrka afslag å utskottets hemställan.

Friherre Tamm: Herr grefve och talman! Det är visserligen sant, att Kungl. Maj:t har i viss mån gått Riksdagens förlidet år afåtna skrivelse till mötes, men Kungl. Maj:t har icke ansett sig böra gå så långt, som Riksdagen då önskade. Utskottet har sålunda haft att taga i öfvervägande, huruvida det är anledning att gå något längre, än Kungl. Maj:t i sina bestämmelser af förlidet år har gått, eller om man borde stanna vid hvad Kungl. Maj:t då stadgade.

Gent emot hvad den förste talaren anförde därom, att Kungl. Maj:t har föreskrifvit, att öl icke får utskänkas annat än vid måltider till spisande gäster, ber jag få anmärka, att i allmänhet de värnpliktige och det stammanskap, som öfvas på dessa platser, hafva mycket liten nytta af denna bestämmelse, ty i regel intaga de icke sina måltider i marketenterierna, utan de förtära kronans mat i de rum, som äro dem för sådant ändamål anvisade. De komma således just icke mycket i tillfälle att skaffa sig öl under måltidstimmarne, då sådant får till dem utskänkas.

Man säger, att de, som äro kallade till att öfva sig i vapnens bruk, borde kunna vara tillräckligt mogna för att själfva bedöma, att de icke förtära öl i större kvantitet, än som kan vara passande. Utskottet har också i sin motivering förklarat, att utskottet anser den uppfostran, som under vapenöfningstiden meddelas de värnpliktige, böra i allo vara af den beskaffenhet, att karaktärsutbildningen jämväl samtidigt fortgår, så att de blifva tillräckligt kraftiga för att motstå frestelserna. Den meningen delas i allt fall icke utaf en mycket stor del af de personer, som stå de värnpliktige närmast. Af de handlingar, som åtfölja Andra Kammarens tillfälliga utskotts betänkande, hafva herrarne kunnat finna, hurusom ifrån många kommuner, ifrån många orter och ifrån många regementen petitioner hafva till Kungl. Maj:t ingått om att ölutskänkningen skulle alldeles förbjudas, i öfverensstämmelse med hvad utskottet här har föreslagit, och det lærer väl icke ändå kunna höra till den uppfostran, som skall lämnas de värnpliktige, att de skola öfva sig icke allenast uti vapnens bruk utan också i dryckers förtärande. Den majoritet af de värnpliktige, som där kommer tillsammans, har icke varit van att vid sina måltider få intaga öl. Genom kamraters vanor, genom det sällskap, uti hvilket de blifva införda, och de exempel, som de få se, lära de sig småningom att intaga öl till sina måltider, äfven om de icke berusa sig; och jag foreställer mig, att det icke kan vara till bätnad för deras framtida lif, att de under vapenöfningstiden fått en dyrbar vana, hvilken de knappast nog kunna sedermera få tillfälle att tillfredsställa.

Jag vill dessutom fasta uppmärksamheten på en sak, nämligen att uti de bestämmelser, som Kungl. Maj:t har lämnat, medgifvits regementscheferna ganska stora friheter icke allenast, såsom den förste talaren sade, att inskränka ölutskänkningen utan äfven att utvidga rättigheten att utskänka öl. Särskildt gäller detta om garnisonsorter. Beträffande sådana orter är det ju alldeles gifvet, att det förbud,

*Ifrågasatt
förbud mot ut-
skänkning af
öl å läger-
platser.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
förbud mot ut-
skänkning af
öl å läger-
platser,
(Forts.)*

som här är afsedt att införas, endast skulle gälla kasernerna, eftersom å dessa orter det finnes åtskilliga ställen, där de garnisonerade truppen kunna få tillfälle att skaffa sig den ölkvantitet, som de önska att få, äfven om denna kvantitet skulle vara mycket större, än som vore erforderlig. Gör man i själfva verket värnplikten och den allmänna opinionens ställning till värnplikten någon tjänst med att motsätta sig en sådan skrifvelse som denna? Jag tror för min del, att vi skola vara mycket ömtåliga om att bevara tilliten till hvad som bjudes de värnpliktige under deras öfningar. Skulle det, såsom här uppgifves och såsom af inkomna petitioner verkligen framgår, vara en allmän opinion hos föräldrarne till de flesta af de värnpliktige, att ett sådant förbud vore nyttigt och godt, så tror jag för min del, att Första Kammaren icke skulle göra rätt uti att sätta sig däremot.

Jag tillåter mig därför, herr grefve och talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Friherre Palmstierna: Den senaste ärade talaren sade, att Kungl. Maj:t endast i viss mån tillmötesgått Riksdagen. Jag ber härvid att få erinra, att det förslag till skrifvelse, som nu föreligger, och den skrifvelse, som Riksdagen i fjor aflät, äro sins emellan olika. I Andra Kammarens tillfälliga utskotts betänkande heter det på sid. 3, att i fjor visserligen förekommo flera motioner, i hvilka yrkades rent förbud, men att andra motionärer ansågo försiktigheten bjuda att då åtnöja sig med ett mindre omfattande förslag, hvilket också vann Riksdagens bifall. Nu anser man emellertid förhållandena vara sådana, att man kan begära en mera genomgående reform. Först har således Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t gjort en framställning, hvilken Kungl. Maj:t i hufvudsak tillmötesgår, och sedan säger man: nu är det så bra, att vi kunna begära litet mera --- och detta under närmast följande år, innan det visat sig, huru de nya bestämmelserna verkat.

Jag vill icke orda om nykterheten; jag tror, att detta är en sak, för hvilken alla intressera sig; utan jag fäster mig vid den formella sidan af saken. Riksdagen skrifer om en sak, Kungl. Maj:t tillmötesgår Riksdagen i allt väsentligt, och sedan heter det redan året därpå: nu kunna vi taga litet till. Det är detta, som jag tror icke vara lämpligt.

Det är riktigt, hvad som anmärktes därom, att regementscheferna äga rättighet både att minska och att utvidga utskänkingen; men det senare är en rättighet, af hvilken, efter hvad jag förmodar, ingen regementschef skall komma att begagna sig i annat fall, än att han anser det vara till nytta. Ty sådana kunna förhållandena vara exempelvis vid mötesplatser, som ligga i närheten af gästgifvaregårdar, där man har utskänkning af brännvin, att det rent af är i nykterhetens intresse, att regementscheferna äga rätt att medgifva ökad ölutskänkning inom lägret, ty detta kan förekomma, att manskapet går till gästgifvaregården och dricker brännvin. Och man kan vara öfvertygad om, att en dylik utsträckning af rättigheterna, om den medgifves af

en regementschef, kommer att underkastas en mycket noggrann kontroll såväl af det högre befälet som af nykterhetens vänner och af pressen, hvadan man icke torde behöfva i detta afseende befara något missbruk.

*Ifrågasatt
förbud mot ut-
skänkning af
öl å läger-
platser.
(Forts.)*

Herr Fahlbeck: Herr grefve och talman, mine herrar! De skäl af formell natur, som den senaste ärade talaren anförde, hvilka föranleda honom att yrka afslag å utskottets hemställan, äro visserligen något, som väger ganska tungt. Jag vet det af den utgång, som i liknande fall förslag hafva fått här i kammaren. Men i förevarande fall synes mig detta dock icke böra vara afgörande.

Till en början vill jag anmärka, att, då förslagsställarne förra året inskränkte sig till att begära endast en del af hvad de verkligen ville hafva, så berodde detta derpå, såsom äfven den ärade talaren påpekade, att de trodde, att de endast på sådant sätt kunde få Första Kammaren med sig. Det var således icke därför, att de icke redan då ville, hvad de nu begära, ett fullständigt förbud, utan endast af rent praktiska skäl, som de då afstodo därifrån: de trodde det icke vara möjligt att sista året vinna detta. Detta gör, att man får se denna förnyade begäran under en något annan synvinkel än andra fall, då man återkommer med en sak, som kort förut blifvit afgjord.

Hvad för öfrigt sakens materiella innebörd beträffar, så har redan utskottets ärade ordförande framlagt de skäl, som inom utskottet varit afgörande. Det är framför allt den allmänna opinion, som utskottet trott sig finna hos de värnpliktiges föräldrar och målsmän, till hvilken man ansett sig böra taga hänsyn. Och denna opinion, mine herrar, den är verkligen någonting att taga vara på. Det är, bland de stora allmänna folkrörelser, som genomgå vår tid, ytterst sällan man påträffar någon med ideellt syfte. Nykterhetsrörelsen är en sådan rörelse, och därför bör man stödja den öfver allt och när helst man rimligtvis kan. Det är visserligen ofta nog fallet, att denna rörelse genom oklokhets och genom våldsamhet i sina fordringar skjuter öfver målet, och då måste man ställa sig afvisande; men öfverallt, där detta icke sker, bör man, så vidt man kan, skänka den sitt understöd. Ty, som jag nämnde, det är en stor folkrörelse med ideellt innehåll — den enda nästan, om hvilken jag vill tala — som i nykterhetsrörelsen genomgår vår tid och vårt folk.

Jag tillåter mig därför, herr grefve och talman, att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Wieselgren: Jag ber att på grund af de skäl, som af den senaste talaren och af utskottets ordförande anförts, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Åkerberg: Jag anhåller också att på de skäl, som af föregående talare anförts, få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr vice talmannen, att beträffande förevarande utlåtande yrkats, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att densamma skulle afslås.

Sedermera gjorde herr vice talmannen propositioner i enlighet med dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslags en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad Första Kammarens tillfälliga utskott hemställt i utlåtandet n:o 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår kammaren utskottets hemställan.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 33;

Nej — 54.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Billing* under 14 dagar, räknadt från och med morgondagen.

Justerades fem protokollsutdrag för denna dag.

Herr vice talmannen yttrade: Herr greve och talman! Jag hemställer, att andra särskilda utskottets utlåtande n:o 5, angående

skogslagstiftningen och därmed i samband stående ämnen, må uppföras på föredragningslistan till det plenum, som inträffar nästkommande måndag.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Kammaren åtskildes kl. 10,⁴² e. m.

In fidem
A. v. Krusensjerna.

Rättelse

i Första Kammarens protokoll den 6 maj 1903 f. m.

I grefve *Hamiltons* anförande rörande Sveriges och Norges unionella förhållanden, sid. 63, 5 raden nedifrån *står*: »huruvida man» *skall vara*: »huruvida icke man».
